

RAPORT Z BADANIA

EDUKACJA EKONOMICZNA
Z PERSPEKTYWY NAUCZYCIELI
RÓŻNYCH PRZEDMIOTÓW
W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH
I PONADPODSTAWOWYCH

WARSZAWA, 2024 R.

Dofinansowano ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów

Ministerstwo
Finansów

▶ **RAPORT Z BADANIA**

**EDUKACJA EKONOMICZNA Z PERSPEKTYWY NAUCZYCIELI RÓŻNYCH PRZEDMIOTÓW
W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I PONADPODSTAWOWYCH**

▶ **AUTORZY:**

MARIA URBANIEC

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

TOMASZ RACHWAŁ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie,
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Polskie Towarzystwo Geograficzne

KATARZYNA SEKŚCIŃSKA

Uniwersytet Warszawski

RADOSŁAW ŚLUSARCZYK

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

MAGDALENA GOŁĘBIEWSKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

HUBERT LEŚNIAK

Uniwersytet Rzeszowski, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości

CELESTYNA MIŁOŚ

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

KRZYSZTOF OSTAFIŃSKI

Fundacja Warszawski Instytut Bankowości

▶ **NOTKA BIBLIOGRAFICZNA RAPORTU:**

Urbaniec, M., Rachwał, T., Sekścińska, K., Ślusarczyk, R., Gołębiowska, M., Leśniak, H., Miłoś, C., Ostafiński, K. (2024). *Edukacja ekonomiczna z perspektywy nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Raport z badania*. Warszawa: Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.

▶ **WYDAWCA:**

Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, 2024

SPIS TREŚCI

Autorzy raportu.....	4
1. Wprowadzenie.....	5
2. Metodyka badawcza.....	6
3. Charakterystyka respondentów.....	7
4. Edukacja ekonomiczna w szkołach.....	12
4.1. Poziom wiedzy ekonomicznej uczniów w opinii nauczycieli.....	12
4.2. Stopień zainteresowania uczniów tematyką ekonomiczną w opinii nauczycieli.....	13
4.3. Stopień uwzględnienia treści ekonomicznych w nauczonym przedmiocie wg obecnej podstawy programowej.....	14
4.4. Znaczenie treści ekonomicznych w nauczanych przedmiotach.....	15
4.5. Najważniejsze zagadnienia ekonomiczne do wprowadzenia lub pogłębienia w programach nauczania.....	16
5. Kompetencje nauczycieli.....	18
5.1. Poziom kompetencji nauczycieli w zakresie przygotowania do nauczania treści ekonomicznych.....	18
5.2. Przygotowanie nauczycieli do wprowadzania treści wspierających edukację ekonomiczną.....	20
5.3. Poziom wiedzy merytorycznej nauczycieli z zakresu ekonomii.....	24
5.4. Poziom umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystania treści ekonomicznych.....	25
5.5. Sposoby przygotowania się do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych.....	25
6. Środki dydaktyczne i metody kształcenia.....	32
6.1. Dostępność i przydatność materiałów dydaktycznych.....	33
6.2. Ocena zaplecza komputerowego i multimedialnego szkół.....	37
6.3. Metody kształcenia stosowane w realizacji treści ekonomicznych.....	37
7. Wyzwania i potrzeby edukacyjne.....	39
7.1. Trudności w nauczaniu treści ekonomicznych.....	40
7.2. Formy wsparcia w kontekście edukacji ekonomicznej.....	40
7.3. Propozycje ulepszeń w zakresie edukacji ekonomicznej.....	41
7.4. Propozycje treści ekonomicznych do podstawy programowej nauczanego przedmiotu.....	42
8. Kluczowe wnioski i rekomendacje.....	43
9. Spis rysunków.....	49

AUTORZY RAPORTU

dr hab. Maria Urbaniec, prof. UEK

Kierownik Katedry Przedsiębiorczości i Innowacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego (PTE) i prezes Zarządu Oddziału PTE w Krakowie, a także członek innych międzynarodowych i krajowych towarzystw naukowych, np. European Council for Small Business and Entrepreneurship, Polskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych. Jest autorką lub współautorką ponad 200 publikacji naukowych. Specjalizuje się w przedsiębiorczości, innowacjach, zrównoważonym rozwoju, edukacji ekonomicznej oraz gospodarce cyfrowej.

dr hab. Tomasz Rachwał, prof. UEK

Profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w Katedrze Handlu Zagranicznego Instytutu Ekonomii. Nauczyciel akademicki, badacz przedsiębiorczości i jej roli w rozwoju układów przestrzennych, procesów transformacji społeczno-gospodarczej, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz problematyki edukacji ekonomicznej i geograficznej. Autor ponad 200 publikacji naukowych oraz wielu podręczników szkolnych do podstaw przedsiębiorczości, biznesu i zarządzania oraz geografii. Ma wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu jednostkami szkolnictwa wyższego, biznesowe oraz eksperckie. Koordynator i realizator wielu projektów z zakresu edukacji ekonomicznej. Członek organizacji naukowych (m.in. PTE, PTG, AIB) i redakcji wielu czasopism krajowych i zagranicznych.

dr hab. Katarzyna Sekścińska

Doktor hab. nauk społecznych w zakresie psychologii, coach i trener. Psycholog i ekonomistka. Zatrudniona w katedrze Psychologii Biznesu i Aplikacji Społecznych Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. Badaczka. Ekspertka w zakresie finansów osobistych, psychologii finansowej (inwestowania, oszczędzania, ubezpieczeń, zadłużeń, podatków) i psychologii konsumenta oraz edukacji ekonomicznej. Autorka i wykonawczyni wielu projektów z zakresu edukacji ekonomicznej zrealizowanych we współpracy z kluczowymi instytucjami finansowymi w Polsce. Autorka około 40 artykułów naukowych, około 150 wystąpień konferencyjnych i ponad 120 raportów z przeprowadzanych badań społecznych. Od kilkunastu lat z powodzeniem łączy naukę z praktyką realizując projekty badawcze, B+R, szkolenia, kursy, coaching, ekspertyzy oraz angażując się działania na rzecz edukacji finansowej.

dr Radosław Ślusarczyk

Adiunkt w Katedrze Finansów i Polityki Finansowej w Kolegium Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Sekretarz Naukowy Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej od 2016 r.; członek jury zawodów centralnych Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej od 2016 r.; koordynator reprezentacji Polski na zawody Międzynarodowej Olimpiady Ekonomicznej od 2019 r. W pracy naukowej koncentruje się głównie na polityce pieniężnej, problematyce regulacji rynków finansowych oraz polityce fiskalnej.

Magdalena Gołębiowska

Absolwentka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na kierunku ekonomia, specjalność Wydziałowa Indywidualna Ścieżka Edukacyjna (obecnie WISE Honours). Już podczas studiów zdobywała doświadczenie w sektorze prywatnym (consulting, ubezpieczenia majątkowe), pozarządowym (stowarzyszenie) oraz aktywnie działała na rzecz różnych społeczności. Po ukończeniu studiów związana z trzecim sektorem oraz usługami finansowymi (bankowość inwestycyjna). Od 2024 roku asystentka w Katedrze Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Obszary zainteresowań badawczych: międzynarodowe porównania gospodarcze, polityka społeczno-gospodarcza, edukacja ekonomiczna, społeczna odpowiedzialność biznesu.

Hubert Leśniak

Magister ekonomii (Uniwersytet Rzeszowski). Nauczyciel akademicki na Wydziale Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Rzeszowskiego w Katedrze Finansów i Rachunkowości. Sekretarz czasopisma *Transborder Economics. International Journal on Transborder Economics, Politics and Statistics*. Koordynator projektów edukacyjnych w Fundacji Warszawski Instytut Bankowości. Członek zespołu w projekcie Regionalne Forum Roku Edukacji Ekonomicznej – Impulsy Edukacyjne 2024 realizowanego z dofinansowaniem w ramach Funduszu Edukacji Finansowej. Wolontariusz w projekcie *Bankowcy dla Edukacji Finansowej Młodzieży BAKCYL*. Zainteresowania naukowe: alfabetyzm finansowy, edukacja ekonomiczna, polityka monetarna.

Celestyna Miłoś

Doktorantka w Katedrze Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Bada związek pomiędzy publicznym wsparciem finansowym a procesem internacjonalizacji przedsiębiorstw. Jej obszarem zainteresowań jest również edukacja dzieci i młodzieży z problematyki przedsiębiorczości, a w szczególności prowadzenia działalności gospodarczej. Uczestniczy w spotkaniach lokalnych instytucji otoczenia biznesu z młodzieżą szkolną dzieląc się praktycznym doświadczeniem biznesowym.

Krzysztof Ostafiński

Radca prawny, dyrektor projektów edukacyjnych w Fundacji Warszawski Instytut Bankowości, od ponad 10 lat związany z edukacją ekonomiczną, nadzoruje projekty edukacji ekonomicznej docierające co roku do ponad 400 tys. osób, współpracuje i koordynuje współpracę m.in. z uczelniami, szkołami i jednostkami samorządu terytorialnego, prowadził wykłady na kilkudziesięciu uczelniach na terenie całego kraju oraz współpracował z MEIN w zakresie wdrażania nowego przedmiotu biznes i zarządzanie.

1

WPROWADZENIE

Edukacja ekonomiczna stanowi fundament dobrobytu narodowego i osobistego!

Władysław Grabski

Edukacja ekonomiczna odgrywa kluczową rolę w przygotowaniu młodego pokolenia do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Współczesne realia społeczno-gospodarcze, takie jak dynamiczne zmiany na rynku pracy, globalizacja oraz postępująca cyfryzacja, stawiają przed systemem edukacji nowe wyzwania. W związku z tym umiejętność rozumienia procesów ekonomicznych, przedsiębiorczość oraz odpowiedzialność finansowa stają się nieodzownymi kompetencjami przyszłości. Włączenie elementów wiedzy ekonomicznej do programów nauczania umożliwia młodzieży podejmowanie świadomych decyzji finansowych i lepsze przygotowanie do funkcjonowania w zmieniającym się świecie.

Niniejszy raport przedstawia wyniki badania, dotyczącego edukacji ekonomicznej w szkołach, które stanowi integralną część działań realizowanych w ramach Roku Edukacji Ekonomicznej 2024 (www.ree2024.pl). Celem badania było zidentyfikowanie poziomu edukacji ekonomicznej na podstawie opinii i doświadczeń nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych (z wyłączeniem nauczycieli biznesu i zarządzania, których opinie zostały uwzględnione w odrębnym badaniu) w kontekście możliwości włączania treści ekonomicznych do realizowanych zajęć. W ramach badania skoncentrowano się na analizie obecnego stanu edukacji ekonomicznej w Polsce oraz na identyfikacji kluczowych obszarów, które wymagają wsparcia i rozwoju.

Zebrane dane umożliwiły nie tylko ocenę aktualnego stanu edukacji ekonomicznej, lecz także również identyfikację kluczowych potrzeb nauczycieli oraz wyzwań stojących przed nauczycielami i uczniami. Wyniki badania pozwalają na opracowanie odpowiednich narzędzi wspierających nauczycieli, takich jak nowoczesne materiały dydaktyczne, programy szkoleniowe czy strategie integrujące edukację ekonomiczną z innymi dziedzinami wiedzy. Wyniki badania mają również kluczowe znaczenie w kontekście Krajowej Strategii Edukacji Finansowej, przyjętej w czerwcu 2024 r. przez Radę Ministrów.

Badanie zostało zrealizowane w ramach Roku Edukacji Ekonomicznej 2024 (REE 2024), ustanowionego uchwałą Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Wybór roku 2024 nie był przypadkowy – na ten rok przypadły obchody pięciu znaczących rocznic w historii gospodarczej Polski: 100-lecia reform gospodarczych Władysława Grabskiego, 100-lecia wprowadzenia polskiego złotego, 100-lecia założenia Banku Polskiego, 100-lecia utworzenia Banku Gospodarstwa Krajowego oraz 100-lecia wydania powieści Janusza Korczaka pt. „Bankructwo Małego Dżeka” – jednej z pierwszych książek edukacyjnych wprowadzających uczniów w podstawy wiedzy ekonomicznej. Inicjatywa ta zapoczątkowała umacnianie edukacji ekonomicznej w polskim systemie edukacji i życiu publicznym. Inicjatorami i jednocześnie członkami Komitetu Organizacyjnego REE2024 były: Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Związek Harcerstwa Polskiego, Fundacja GPW i Czepczyński Family Foundation

Autorzy niniejszego raportu dziękują wszystkim nauczycielom za udział w badaniu oraz podzielenie się cennymi spostrzeżeniami. Wnioski z badania dostarczają cennych informacji na temat stanu edukacji ekonomicznej, umożliwiając lepsze dostosowanie działań do rzeczywistych potrzeb szkół. Dzięki wspólnym wysiłkom i zaangażowaniu różnych środowisk możliwe jest budowanie solidnych fundamentów dla świadomego i lepiej przygotowanego społeczeństwa, zdolnego do sprostania wyzwaniom przyszłości poprzez rozwój edukacji ekonomicznej.

Autorzy

2

METODYKA BADAWCZA

Niniejszy raport przedstawia wyniki badania na temat edukacji ekonomicznej w polskich szkołach, przeprowadzonego w ramach inicjatywy Regionalne Forum Roku Edukacji Ekonomicznej – Impulsy Edukacyjne 2024 dofinansowanego ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów. Głównym celem badania było zidentyfikowanie poziomu edukacji ekonomicznej na podstawie opinii i doświadczeń nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych¹ w kontekście możliwości włączania treści ekonomicznych do realizowanych zajęć. Badanie obejmuje analizę edukacji ekonomicznej z perspektywy nauczycieli, w tym ich ocenę poziomu wiedzy ekonomicznej uczniów, stosowanych metod dydaktycznych, trudności w nauczaniu oraz form wsparcia nauczycieli.

Cele szczegółowe badania to:

- ocena poziomu wiedzy ekonomicznej uczniów, zainteresowania tematyką ekonomiczną oraz stopnia uwzględnienia treści ekonomicznych w programach nauczania,
- diagnoza posiadanej wiedzy merytorycznej, umiejętności praktycznych i przygotowania nauczycieli do nauczania treści ekonomicznych, w tym stosowania nowoczesnych metod dydaktycznych,
- ocena dostępności i przydatności materiałów dydaktycznych oraz częstotliwości wykorzystania aktywizujących metod nauczania,
- identyfikacja trudności w nauczaniu treści ekonomicznych,
- określenie oczekiwanych form wsparcia, które mogłyby ułatwić wprowadzanie treści ekonomicznych w szerszym zakresie.

Próbę badawczą stanowili nauczyciele różnych przedmiotów i poziomów edukacji reprezentujący szkoły podstawowe, ponadpodstawowe (licea, technika oraz szkoły branżowe) w całej Polsce. W badaniu wzięło udział 1707 nauczycieli, co umożliwiło stworzenie ogólnopolskiej próby reprezentatywnej ze względu na typ szkoły – podstawowej i ponadpodstawowej. Próba ta charakteryzowała się również zróżnicowaniem pod względem nauczanych przedmiotów, miejsca pracy oraz stopnia awansu zawodowego.

Badanie zostało przeprowadzone techniką CAWI w formie anonimowej ankiety internetowej w okresie od października do grudnia 2024 r. Ankieta obejmowała 18 pytań, zamkniętych i otwartych, w tym pytania dotyczące profilu nauczyciela, oceny wiedzy ekonomicznej uczniów, stosowanych metod dydaktycznych, trudności w nauczaniu oraz potrzeb wsparcia. Ankieta była dystrybuowana przez ekspertów z Fundacji Warszawski Instytut Bankowości. Zebrane dane zostały poddane analizie statystycznej i jakościowej. Wyniki pogrupowano tematycznie, co umożliwiło szczegółowe zidentyfikowanie kluczowych wyzwań i rekomendacji². Wyniki badania umożliwiły:

- pozyskanie informacji na temat obecnego stanu edukacji ekonomicznej w Polsce w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, w szczególności w zakresie przedmiotów innych niż biznes i zarządzanie, uwzględniając najczęściej stosowane metody dydaktyczne oraz trudności w ich wdrażaniu z perspektywy nauczycieli różnych przedmiotów,
- opracowanie rekomendacji dotyczących wsparcia nauczycieli i modyfikacji istniejących rozwiązań dydaktycznych i organizacyjnych,
- zapoczątkowanie działań na rzecz wzmocnienia rozwoju edukacji ekonomicznej w polskim systemie edukacji oraz w życiu publicznym.

1 Z wyłączeniem nauczycieli biznesu i zarządzania, których opinie zostały uwzględnione w odrębnym badaniu.

2 Wyniki badania zostały przedstawione na wykresach, przy czym w niektórych przypadkach dane mogą nie sumować się do 100%. Taka sytuacja występuje w pytaniach z możliwością wyboru więcej niż jednej odpowiedzi. W przypadku pytań jednokrotnego wyboru minimalne odchylenia od 100% mogą wynikać z zaokrągleń.

3

CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

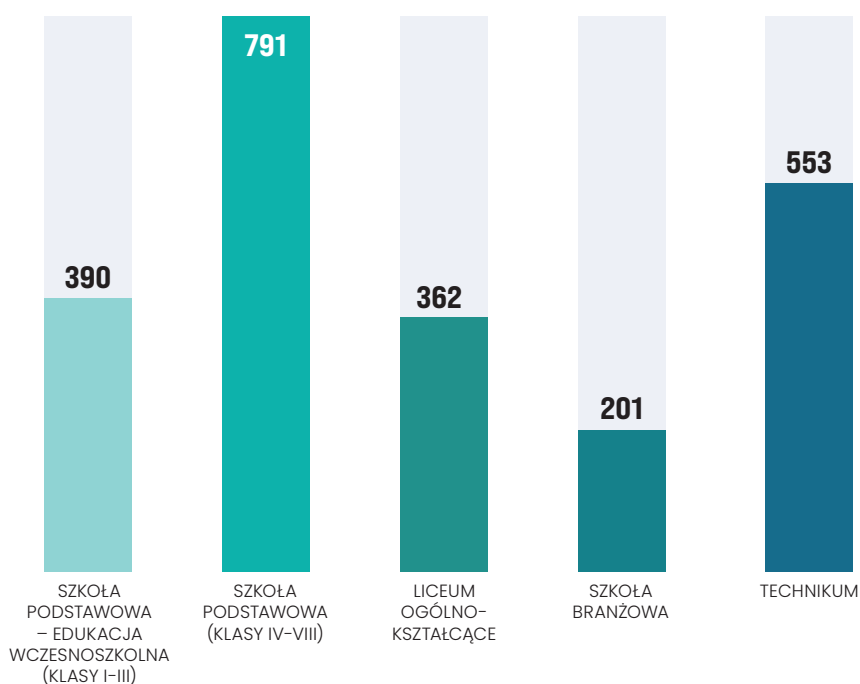
Uczestnikami badania byli nauczyciele szkół podstawowych, liceów ogólnokształcących, szkół branżowych i techników. Szczegółową strukturę próby przedstawia rys. 1. Największą grupę stanowili nauczyciele szkół podstawowych (klasy IV-VIII), którzy reprezentowali znaczącą część próby badawczej. Respondenci z techników i liceów ogólnokształcących również stanowili łącznie ponad połowę próby badawczej. Najmniejszy udział w badaniu mieli nauczyciele szkół branżowych, co wynika z mniejszej liczby takich placówek w polskim systemie edukacji.

Struktura respondentów badania, zaprezentowana na rys. 2, ilustruje podział nauczycieli według makroregionów, w których znajdują się ich główne miejsca pracy. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie województwa, w którym znajduje się szkoła uznawana za ich główne miejsce zatrudnienia, nawet jeśli pracują w więcej niż jednej placówce. Odpowiedzi na to pytanie zostały zaprezentowane zgodnie z klasyfikacją NUTS 1³, co pozwala na uogólnione przedstawienie struktury ankietowanych, ułatwiając czytelnikowi interpretację danych.

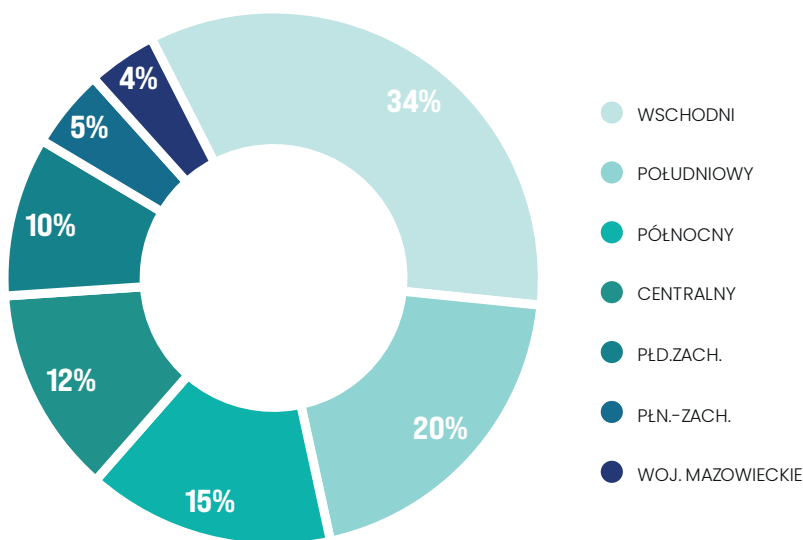
Zdecydowana większość respondentów pracuje w miastach, przy czym największy udział w próbie mają nauczyciele z dużych miast (45%) – rys. 3. Reprezentacja nauczycieli z obszarów wiejskich jest stosunkowo niewielka (13%), co może odzwierciedlać mniejszą liczbę placówek edukacyjnych na terenach wiejskich lub inne

3 Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych – w skrócie NUTS (z francuskiego: Nomenclature des Unités territoriales statistiques; angielski: Classification of Territorial Units for Statistics, nazywana także Nomenclature of Territorial Units for Statistics) jest standardem geograficznym służącym do statystycznego podziału państw członkowskich Unii Europejskiej (ich terytoriów gospodarczych). Od 1 stycznia 2018 roku w Polsce funkcjonuje 7 jednostek NUTS 1 – makroregiony (grupujące województwa). Są to: makroregion wschodni (województwo lubelskie i podkarpackie), makroregion południowy (województwo małopolskie i śląskie), makroregion północny (województwo pomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie), makroregion centralny (województwo łódzkie i świętokrzyskie), makroregion południowo-zachodni (województwo dolnośląskie i opolskie), makroregion północno-zachodni (województwo lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie), makroregion województwo mazowieckie.

RYSUNEK 1. W JAKIM TYPIE SZKOŁY BĄDŹ TYPACH SZKÓŁ PAN/I PRACUJE?

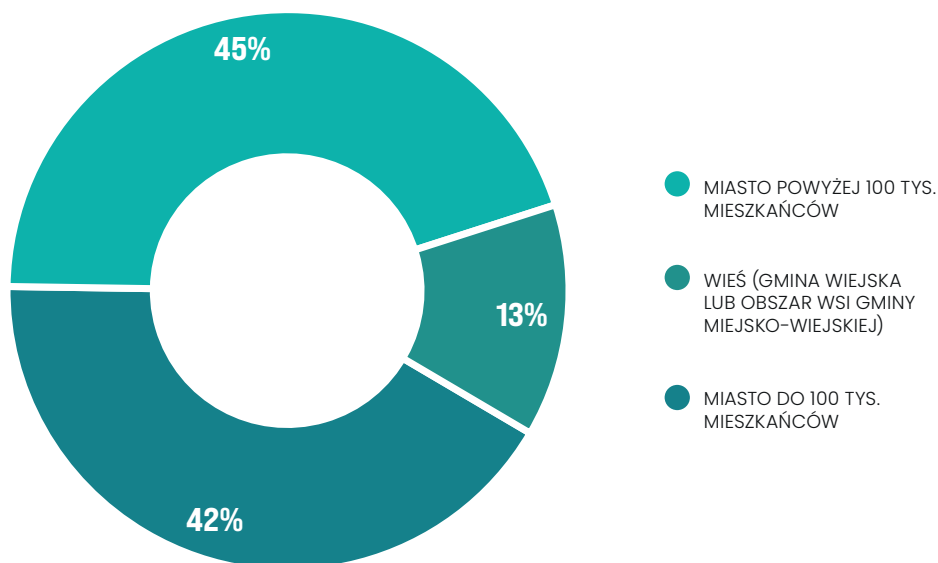
RYSUNEK 2. W JAKIM MAKROREGIONIE ZNAJDUJE SIĘ PANA/I SZKOŁA?

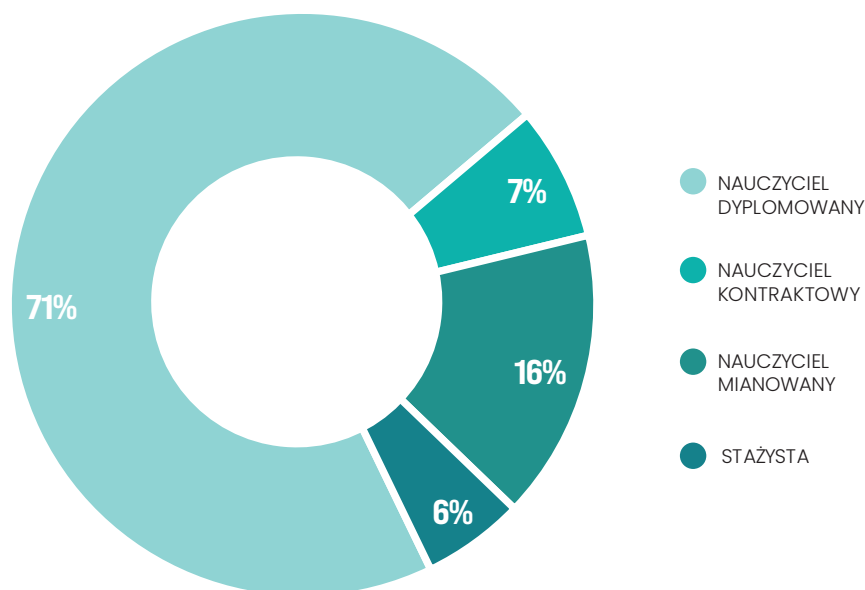
bariery w dostępie do badania. W przypadku pracy w więcej niż jednej szkole, wielkość miejscowości została określona na podstawie lokalizacji głównej placówki zatrudnienia.

Analizowana próba badawcza nauczycieli była zróżnicowana pod względem stopnia awansu zawodowego. Szczegółowy rozkład w próbie przedstawia rys. 4. Większość respondentów stanowili nauczyciele z dużym doświadczeniem zawodowym i wysokimi kwalifikacjami, co może wpływać na ich opinie oraz podejście do edukacji ekonomicznej. Udział stażystów w próbie był stosunkowo niski – niemal 12-krotnie niższy niż nauczycieli dyplomowanych.

RYSUNEK 3. W JAKIM TYPIE MIEJSCOWOŚCI ZNAJDUJE SIĘ PANA/I SZKOŁA JAKO GŁÓWNE MIEJSCE PRACY?

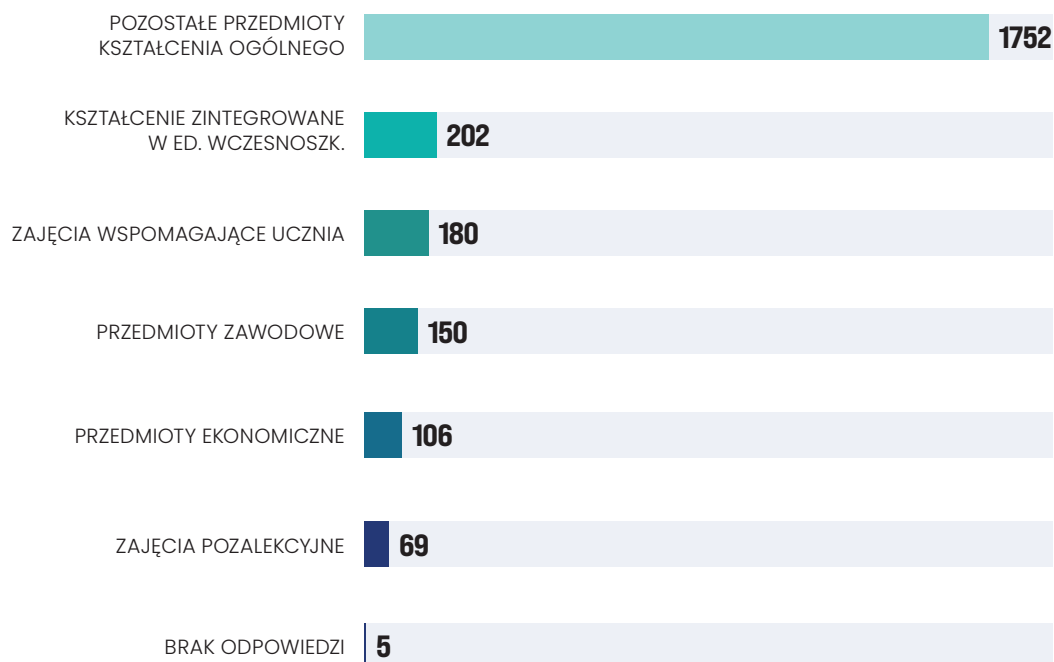

RYSUNEK 4. JAKI MA PAN/I STOPIEŃ AWANSU ZAWODOWEGO?

Nauczyciele uczestniczący w badaniu reprezentowali różnorodny przedmiot, co pozwala na szeroką analizę ich podejścia do edukacji ekonomicznej z perspektywy różnych specjalizacji. Liczbę nauczanych przedmiotów w podziale na kategorie przedmiotów i inne zajęcia przedstawia rys. 5. Kategorie obejmują różne obszary edukacji. Dominują przedmioty kształcenia ogólnego, osiągając liczbę 1752 wskazań, co wskazuje, że są najczęściej nauczane przez nauczycieli spośród wszystkich kategorii. Tak duża liczba wskazań, przekraczająca wielkość badanej próby (N), wynika przede wszystkim z formy pytania w kwestionariuszu, skierowanego do nauczycieli, które brzmiało: „Jakich przedmiotów Pan/i naucza lub nauczał/a w ostatnich 3 latach?”. Oznacza to, że każdy z nauczycieli mógł wskazać dowolną liczbę przedmiotów, których nauczał w tym okresie, co skutkowało liczbą odpowiedzi przewyższającą liczebność próby. Do przedmiotów kształcenia ogólnego zaliczono m.in.: matematykę, języki obce, język polski, informatykę, historię, wychowanie fizyczne, wiedzę o społeczeń-

RYSUNEK 5. JAKICH PRZEDMIOTÓW PAN/I NAUCZA LUB NAUCZAŁ/A W OSTATNICH 3 LATACH (WG KATEGORII PRZEDMIOTÓW)?

stwie (WoS), biologię, fizykę, geografę, chemię, przyrodę, etykę/religię, technikę, plastykę, edukację dla bezpieczeństwa (EdB), muzykę oraz inne przedmioty.

Kolejną kategorią pod względem liczby wskazań (202 wskazania) jest „kształcenie zintegrowane w edukacji wczesnoszkolnej”.

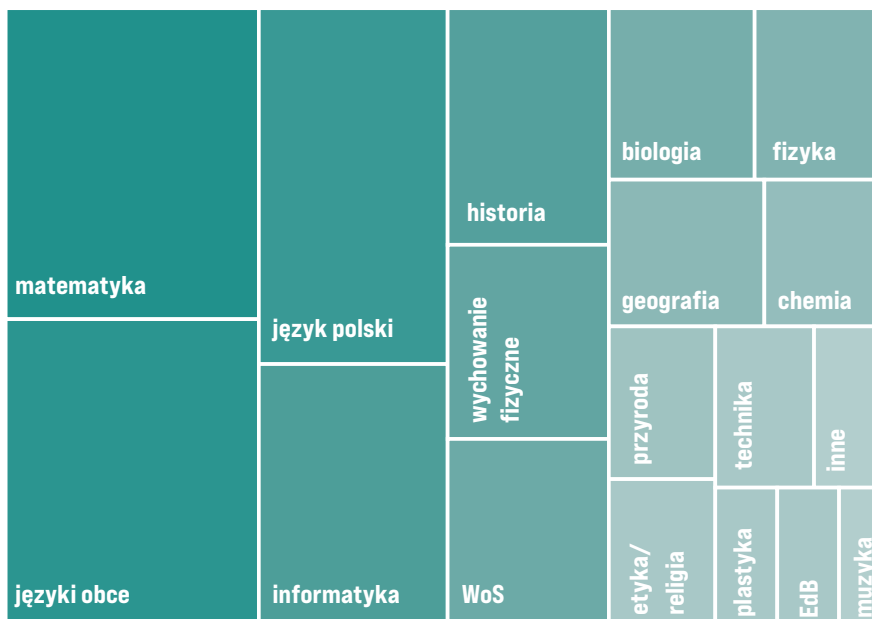
Trzecią grupę stanowiły przedmioty dotyczące kategorii „zajęcia wspomagające ucznia” (180 wskazań). Do tej kategorii zaliczono takie specjalizacje, przedmioty i zajęcia, jak: nauczyciel wspomagający, logopeda, pedagog, pedagog specjalny, nauczyciel współorganizujący kształcenie specjalne, psycholog, doradztwo zawodowe, rewalidacja, pedagog wspomagający, trening integracji sensorycznej (SI), zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, trening słuchowy, zajęcia terapeutyczne, język migowy, zajęcia specjalistyczne, FOIS (funkcjonalna ocena i stymulacja), ZRK (zajęcia rozwijające kreatywność), zajęcia indywidualne (FOIS i ZRK), zajęcia socjoterapeutyczne, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, terapia surdopedagogiczna oraz terapia pedagogiczna.

Oprócz przedmiotów zawodowych (150 wskazań) oraz przedmiotów ekonomicznych (106 wskazań), 69 nauczycieli zadeklarowało, że prowadzi także „zajęcia pozalekcyjne”, takie jak zajęcia świetlicowe, biblioteczne, artystyczne czy rozwijające kreatywność. Zajęcia te stanowią istotne uzupełnienie programu edukacyjnego, pozwalając na rozwój kompetencji uczniów w obszarach wykraczających poza tradycyjne przedmioty nauczania. Duży udział kształcenia zintegrowanego oraz pozostałych przedmiotów kształcenia ogólnego wynika z ich większego znaczenia w systemie edukacji.

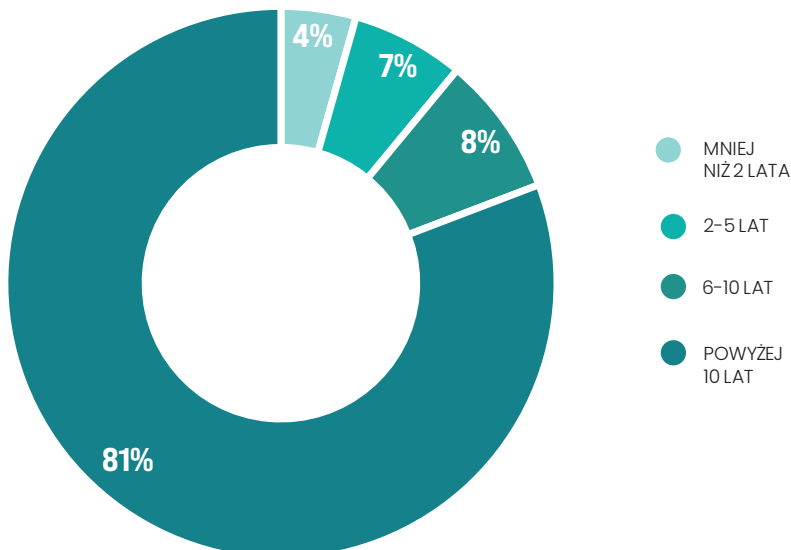
Rozkład nauczanych pozostałych przedmiotów kształcenia ogólnego przez badanych nauczycieli przedstawia rys. 6. Wyniki wskazują na zróżnicowanie wśród respondentów pod względem specjalizacji dydaktycznych. Przedmioty główne, takie jak matematyka, języki obce i język polski, są nauczane przez największą liczbę respondentów, co odzwierciedla ich powszechność w systemie edukacyjnym. Z kolei przedmioty takie jak muzyka, plastyka czy edukacja dla bezpieczeństwa (EdB) są reprezentowane znacznie rzadziej.

Struktura doświadczenia zawodowego respondentów, wskazuje, że badanie objęło przede wszystkim nauczycieli z dużym doświadczeniem zawodowym – nauczyciele z ponad 10-letnim stażem stanowili 81% grupy (rys. 7). Najmniejszy udział mieli nauczyciele początkujący, których odsetek wyniósł jedynie 4%. Należy jednak

RYSUNEK 6. JAKICH PRZEDMIOTÓW PAN/I NAUCZA LUB NAUCZAŁ/A W OSTATNICH 3 LATACH? (STRUKTURA PRZEDMIOTÓW KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO Z WYŁĄCZENIEM KSZTAŁCENIA ZINTEGROWANEGO)

RYSUNEK 7. ILE MA PAN/I LAT DOŚWIADCZENIA W NAUCZANIU?

zauważyć, że nauczyciele stanowią starzejącą się pod względem średniego wieku grupę zawodową, co wynika z malejącego zainteresowania młodych ludzi podejmowaniem tej profesji. Taki trend przekłada się na większy udział osób z dużym doświadczeniem zawodowym w tej grupie.

4

EDUKACJA EKONOMICZNA W SZKOŁACH

Edukacja ekonomiczna stanowi fundament przygotowania młodzieży do świadomego funkcjonowania w dynamicznym środowisku gospodarczym. W obliczu współczesnych wyzwań, takich jak szybko zmieniająca się rzeczywistość ekonomiczna, kluczowe staje się zrozumienie poziomu wiedzy i zainteresowania uczniów tematyką ekonomiczną oraz jakości realizacji treści ekonomicznych w ramach podstawy programowej.

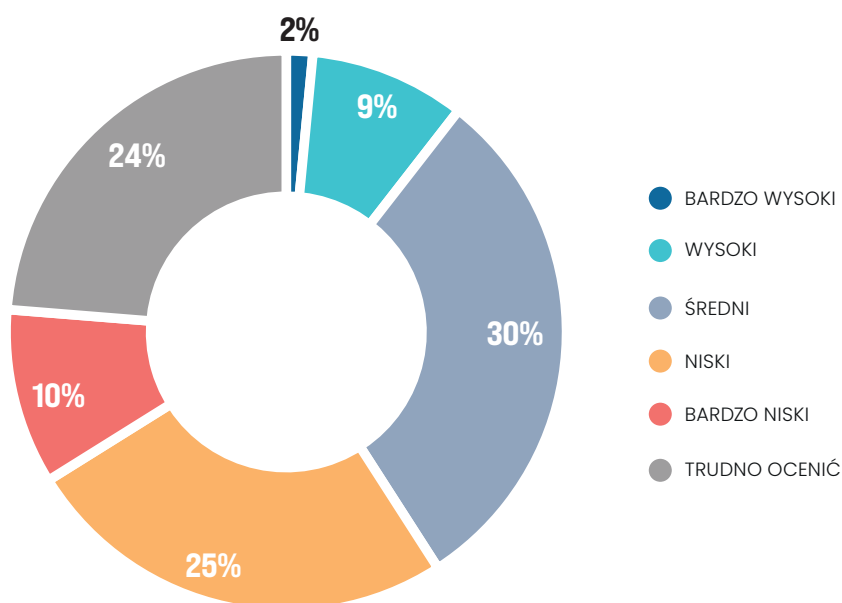
Celem rozdziału jest zdiagnozowanie obecnego stanu edukacji ekonomicznej w szkołach oraz wskazanie potencjalnych kierunków rozwoju edukacji ekonomicznej w kontekście potrzeb uczniów i nauczycieli. Analiza obejmuje ocenę wiedzy uczniów, bazując na opiniach nauczycieli, zainteresowanie młodzieży tematyką ekonomiczną, a także stopień włączenia treści ekonomicznych do podstawy programowej oraz ich znaczenie w nauczanych przedmiotach.

Przeprowadzone badania wskazują na zróżnicowany poziom wiedzy i zaangażowania uczniów. Może to wynikać z nierównego dostępu do odpowiednich materiałów dydaktycznych, zróżnicowanej jakości nauczania oraz różnego podejścia do integracji treści ekonomicznych w programach poszczególnych przedmiotów.

Wyniki podkreślają konieczność modyfikacji programów nauczania, zwiększenia dostępności nowoczesnych materiałów dydaktycznych oraz promowania praktycznego podejścia do nauczania treści ekonomicznych. Dzięki tym działaniom możliwe jest lepsze zrozumienie roli edukacji ekonomicznej w procesie kształcenia oraz jej znaczenia dla rozwijania kompetencji uczniów. Poprawa jakości edukacji ekonomicznej może również zwiększyć zainteresowanie i zaangażowanie młodzieży w tematykę ekonomiczną. Rozdział ten stanowi istotny punkt wyjścia do dalszej dyskusji na temat poprawy jakości edukacji ekonomicznej w polskich szkołach. Podkreśla także znaczenie budowania kompetencji ekonomicznych jako kluczowego elementu wszechstronnego rozwoju uczniów.

4.1. Poziom wiedzy ekonomicznej uczniów w opinii nauczycieli

Opinie nauczycieli na temat poziomu wiedzy ekonomicznej uczniów wskazują na znaczną różnorodność w tym zakresie. Niemniej jednak, większość nauczycieli ocenia wiedzę uczniów jako przeciętną lub niską. 30%

RYSUNEK 8. JAK OGÓLNIIE OCENIA PAN/I POZIOM WIEDZY EKONOMICZNEJ SWOICH UCZNIÓW?

respondentów ocenia poziom wiedzy ekonomicznej swoich uczniów jako średni, co sugeruje, że większość uczniów posiada podstawowe pojęcie o ekonomii, ale brakuje im głębszego zrozumienia tej problematyki. Jednocześnie 25% nauczycieli ocenia wiedzę swoich uczniów jako niską, a 10% jako bardzo niską, co wskazuje na niewystarczający poziom edukacji ekonomicznej w wielu szkołach. Poziom wiedzy uczniów oceniany jako wysoki został wskazany jedynie przez 9% nauczycieli, a bardzo wysoki przez zaledwie 2%, co podkreśla, że tylko niewielka część uczniów osiąga zaawansowany poziom zrozumienia zagadnień ekonomicznych. Z kolei aż 24% respondentów miało trudności z oceną poziomu wiedzy swoich uczniów (rys. 8). Może to wynikać z niewystarczającej wiedzy ekonomicznej nauczycieli.

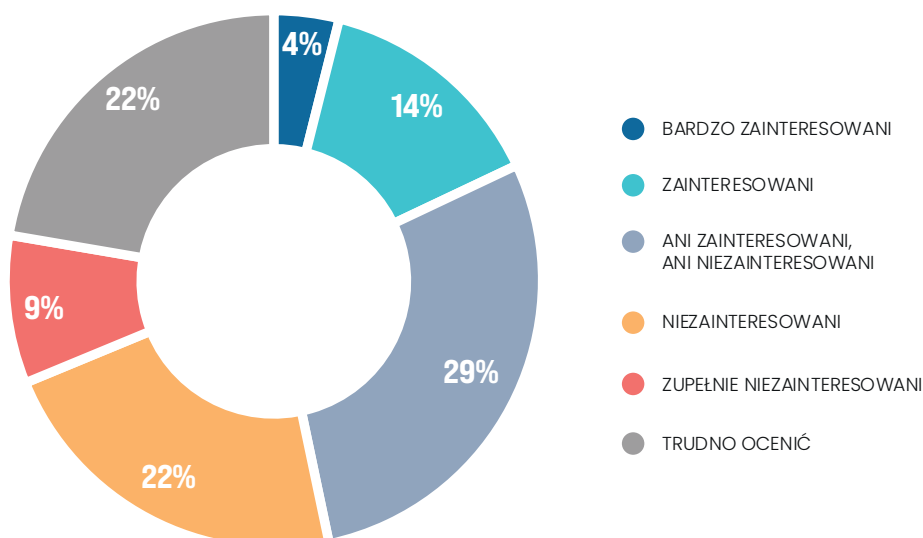
Deklaracje nauczycieli wskazują na istotne dysproporcje w poziomie wiedzy ekonomicznej między uczniami oraz na pilną potrzebę jej podniesienia u większości z nich. Aby osiągnąć ten cel, konieczne byłyby zmiany na kilku płaszczyznach, w tym modyfikacja zakresu podstaw programowych oraz zastosowanie nowoczesnych narzędzi edukacyjnych, które umożliwiają naukę przez doświadczenie, takich jak symulacje, demonstracje, eksperymenty, studia przypadków czy projekty. Równie ważne jest wzbogacenie kompetencji nauczycieli w zakresie edukacji ekonomicznej, m.in. poprzez specjalistyczne kursy i szkolenia.

4.2. Stopień zainteresowania uczniów tematyką ekonomiczną w opinii nauczycieli

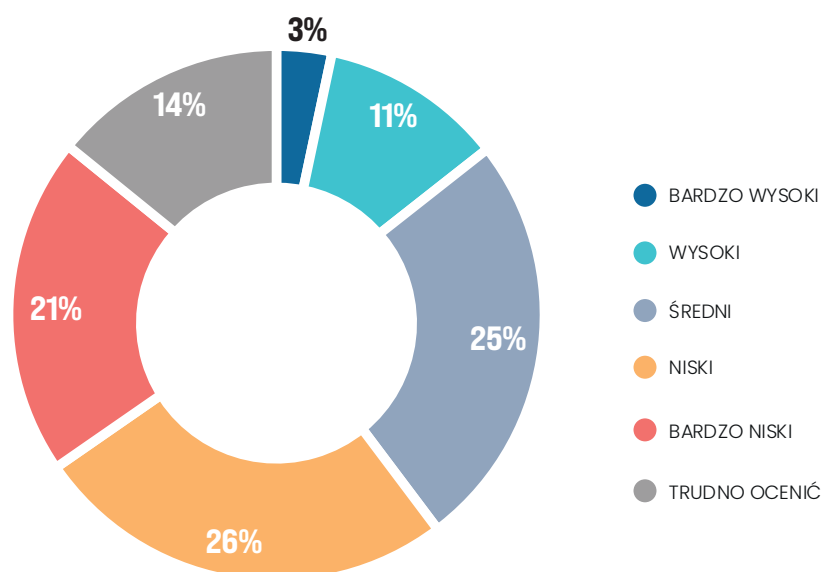
Analizując stopień zainteresowania uczniów tematyką ekonomiczną, wyniki odpowiedzi – na pytanie *W jakim stopniu Pana/i uczniowie są zainteresowani tematyką ekonomiczną?* – wskazują na umiarkowane zainteresowanie ekonomią, ale również na znaczącą grupę uczniów niezainteresowanych. Zaledwie 18% nauczycieli wskazuje, że uczniowie wykazują duże zainteresowanie tematyką ekonomiczną, określając ich jako „bardzo zainteresowanych” lub „zainteresowanych” (rys. 9). Natomiast 31% nauczycieli ocenia, że uczniowie są niezainteresowani tematyką ekonomiczną, w tym 9% określa ich jako „zupełnie niezainteresowanych”, a 22% jako „niezainteresowanych”. Co trzeci nauczyciel określa uczniów jako ani zainteresowanych, ani niezainteresowanych, co wskazuje na neutralne podejście do tej tematyki. Być może nauczyciele nie podejmują tematów ekonomicznych, ponieważ nie czują się w nich wystarczająco kompetentni. W rezultacie nie mają okazji badać stopnia zainteresowania tematyką ekonomiczną wśród swoich uczniów, co może prowadzić do dalszego ograniczania roli tych treści w procesie nauczania. Ponadto, 22% nauczycieli miało trudności z jednoznacznym określeniem poziomu zainteresowania uczniów.

Wyniki badania podkreślają potrzebę zwiększenia atrakcyjności i bardziej angażującego sposobu przedstawiania tematyki ekonomicznej w programach nauczania, aby efektywniej rozwijać zainteresowanie uczniów i ich kom-

RYSUNEK 9. W JAKIM STOPNIU PANA/I UCZNIOWIE SĄ ZAINTERESOWANI TEMATYKĄ EKONOMICZNĄ?

RYSUNEK 10. W JAKIM STOPNIU OBECNE PODSTAWY PROGRAMOWE / PROGRAMY NAUCZANIA PROWADZONYCH PRZEZ PANA/IA PRZEDMIOTÓW UWZGLĘDNIAJĄ TEMATYKĘ EDUKACJI EKONOMICZNEJ?

petencje w tym zakresie. Niski poziom zainteresowania uczniów ekonomią wskazuje na konieczność zmiany podejścia w jej nauczaniu. Jednocześnie brak spójnych standardów edukacyjnych w zakresie ekonomii może prowadzić do istotnych różnic w poziomie zaangażowania uczniów, co podkreśla potrzebę działań na rzecz większej harmonizacji programów nauczania oraz wdrażania nowoczesnych i efektywnych metod dydaktycznych.

4.3. Stopień uwzględnienia treści ekonomicznych w nauczonym przedmiocie wg obecnej podstawy programowej

Uzyskane wyniki wskazują na zróżnicowane opinie respondentów dotyczące adekwatności zakresu treści ekonomicznych w programach nauczania. Co czwarty respondent (25%) ocenia uwzględnienie treści eko-

onomicznych w podstawach programowych na poziomie średnim (rys. 10). Wynik ten sugeruje, że choć treści ekonomiczne są obecne w programie nauczania, ich jakość i zakres pozostają niewystarczające, aby w pełni odpowiadać na potrzeby edukacyjne uczniów w tym obszarze. Jednocześnie niemal połowa nauczycieli (47%) ocenia poziom uwzględnienia treści ekonomicznych w podstawach programowych jako niski lub bardzo niski. Wysoki poziom uwzględnienia treści ekonomicznych w podstawach programowych dostrzega jedynie 11% respondentów, a zaledwie 3% ocenia je jako bardzo wysoki. Dodatkowo, 14% respondentów ma trudności z oceną poziomu uwzględnienia treści ekonomicznych.

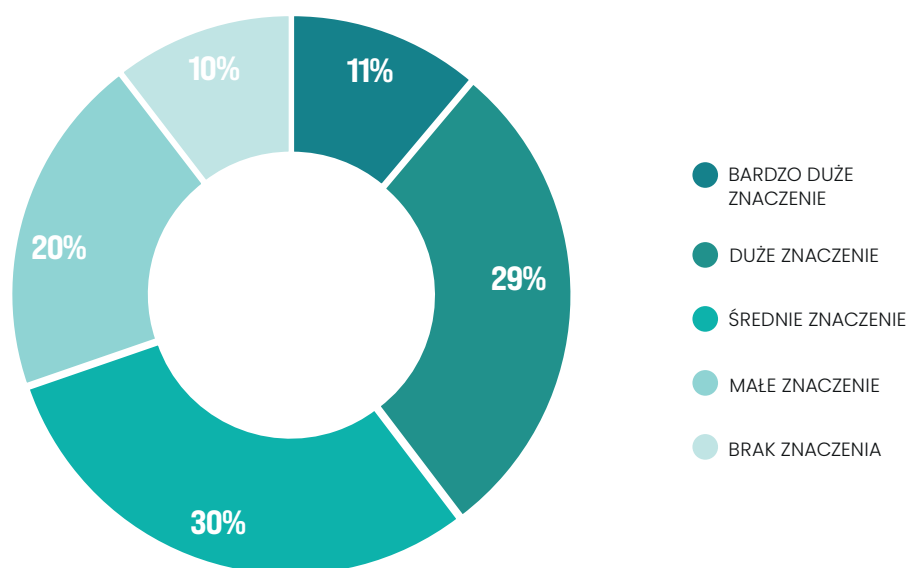
Wyniki badania pokazują, że program nauczania powinien bardziej akcentować treści ekonomiczne, zarówno pod względem jakości, jak i zakresu. Konieczne jest stworzenie bardziej jednolitych wytycznych dotyczących integracji treści ekonomicznych, aby zwiększyć ich efektywność w całym systemie edukacji. Włączenie praktycznych przykładów i aktywizujących metod nauczania może poprawić postrzeganie treści ekonomicznych i zainteresowanie uczniów.

4.4. Znaczenie treści ekonomicznych w nauczanych przedmiotach

Znaczenie treści ekonomicznych w nauczanych przedmiotach wskazuje na zróżnicowany poziom podejścia nauczycieli do integracji treści ekonomicznych w programach nauczania. Tylko 40% nauczycieli przypisuje treściom ekonomicznym istotne znaczenie w procesie nauczania, z czego 11% wskazuje na bardzo duże znaczenie, a 29% na duże znaczenie, dostrzegając ich rolę w nauczaniu różnych przedmiotów oraz w rozwijaniu zdolności uczniów do analizowania mechanizmów gospodarczych. Co trzeci nauczyciel (30%) ocenia znaczenie treści ekonomicznych na średnim poziomie, traktując je głównie jako uzupełnienie szerszego programu nauczania (rys. 11). Ponadto 20% respondentów przypisuje treściom ekonomicznym niewielkie znaczenie, a 10% uważa, że treści ekonomiczne nie odgrywają żadnej istotnej roli w nauczaniu przez nich przedmiocie.

Taki rozkład wyników sugeruje potrzebę działań na rzecz ujednoczenia podejścia do nauczania ekonomii w szkołach. Można to osiągnąć poprzez opracowanie spójnych standardów edukacyjnych dotyczących zakresu i formy nauczania treści ekonomicznych, dostosowanych do różnych przedmiotów i poziomów edukacji, organizację specjalistycznych szkoleń i warsztatów dla nauczycieli, a także przygotowanie nowoczesnych, praktycznych materiałów edukacyjnych, takich jak symulacje, gry edukacyjne czy studia przypadków, które

RYSUNEK 11. JAKIE ZNACZENIE PRZYPISUJE PAN/I TREŚCIOM EKONOMICZNYM W RAMACH PROWADZONYCH ZAJĘĆ?

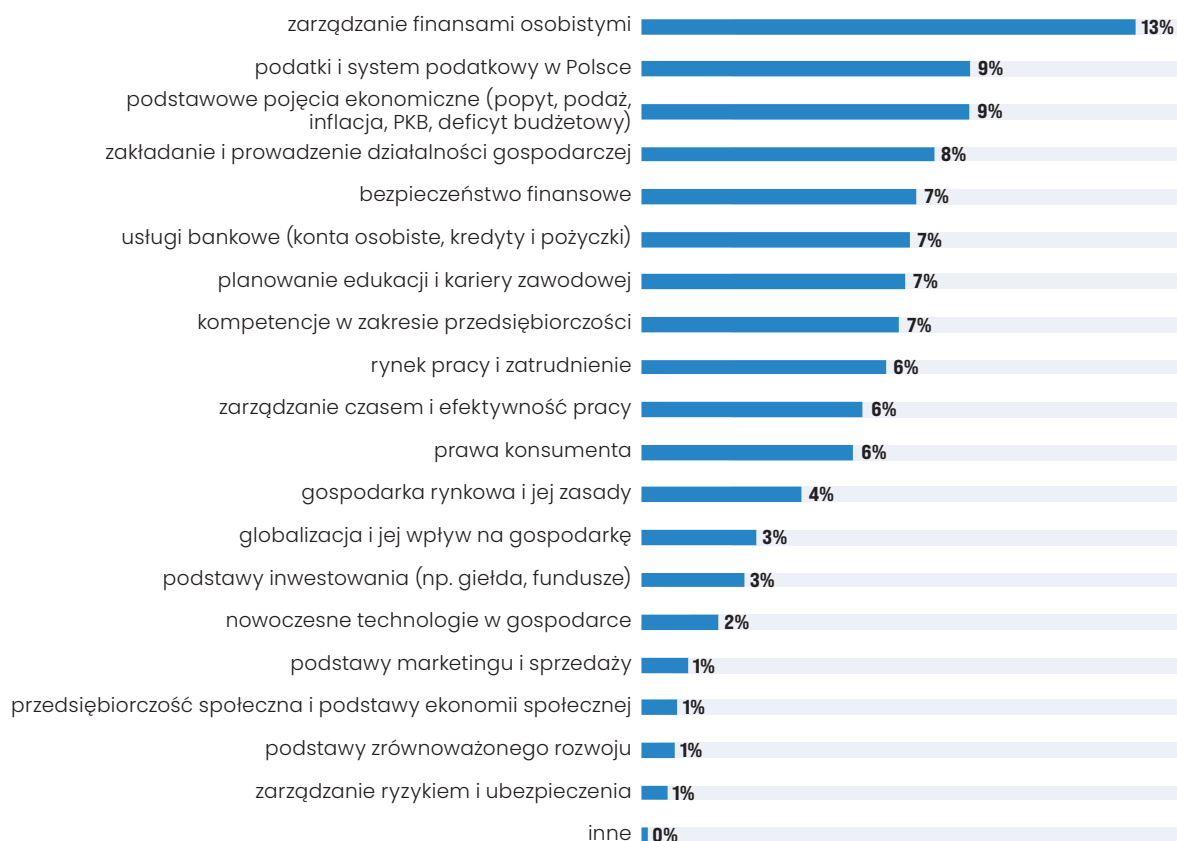

uczynią nauczanie ekonomii bardziej angażującym i dostosowanym do potrzeb uczniów. Treści ekonomiczne powinny być promowane jako praktyczne narzędzie do rozwoju kompetencji uczniów, które mogą być wykorzystane w codziennym życiu i przyszłej pracy zawodowej.

4.5. Najważniejsze zagadnienia ekonomiczne do wprowadzenia lub pogłębienia w programach nauczania

Analizując wyniki badania dotyczące **najważniejszych zagadnień ekonomicznych do wprowadzenia lub pogłębienia w programach nauczania**, można zauważyć wyraźne priorytety w preferencjach respondentów. Najwyżej oceniane jest zarządzanie finansami osobistymi, które wskazało 13% respondentów, a jednymi z najwyżej ocenianych bezpieczeństwo finansowe oraz usługi bankowe – oba zostały wskazane przez 7% respondentów. Podkreśla to kluczową rolę edukacji finansowej w przygotowaniu uczniów do świadomego zarządzania swoimi finansami i podejmowania racjonalnych decyzji ekonomicznych. Wnioski z badania korespondują z przyjętą przez Radę Ministrów w czerwcu 2024 r. Krajową Strategią Edukacji Finansowej. Istotne znaczenie przypisywane jest również tematom związanym z podstawowymi pojęciami ekonomicznymi, takimi jak popyt, podaż, inflacja, PKB oraz systemem podatkowym w Polsce – oba wskazało po 9% respondentów (rys. 12). Tematy te są fundamentalne dla zrozumienia mechanizmów gospodarczych i mogą pomóc uczniom w budowaniu podstawowej wiedzy o ekonomii. Wysoką wartość przypisano także zagadnieniom związanym z praktycznymi aspektami przedsiębiorczości, takim jak zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej (8%) oraz rozwijanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości (7%). Wynika z tego potrzeba dostarczania uczniom narzędzi do praktycznego zastosowania wiedzy ekonomicznej, szczególnie w kontekście ich przyszłej działalności zawodowej. Tematy związane z rynkiem pracy i zatrudnieniem (6%) oraz planowaniem edukacji i kariery zawodowej (7%) również znalazły się w czołówce priorytetów. To pokazuje, że respondenci dostrzegają znaczenie przygotowania młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy i świadomego planowania ścieżki zawodowej. Z kolei zagadnienia bardziej zaawansowane, takie jak podstawy inwestowania (3%) czy nowo-

RYSUNEK 12. JAKIE ZAGADNIENIA EKONOMICZNE WEDŁUG PANA/I SĄ NAJWAŻNIEJSZE DO WPROWADZENIA LUB POGŁĘBIENIA W PROGRAMACH NAUCZANIA?

czesne technologie w gospodarce (2%), zostały wskazane rzadziej, co może wynikać z ich specjalistycznego charakteru oraz potrzeby odpowiednich zasobów i kompetencji nauczycieli do ich realizacji.

Wyniki badania wskazują, że programy nauczania powinny koncentrować się na rozwijaniu wiedzy praktycznej, finansowej oraz kompetencji przedsiębiorczych uczniów. Tego rodzaju podejście pomoże młodzieży nie tylko lepiej zrozumieć otaczający świat gospodarczy, ale również świadomie funkcjonować na rynku pracy i podejmować odpowiedzialne decyzje ekonomiczne w przyszłości. Nowoczesne technologie i inwestowanie mogą być wprowadzone jako dodatkowe elementy, szczególnie dla uczniów bardziej zaawansowanych.

Z wyników badania wynika, że edukacja ekonomiczna w szkołach wymaga wsparcia, aby zwiększyć liczbę uczniów z wysokim poziomem wiedzy. Kluczowe działania to rozwój programów nauczania, szkolenie nauczycieli oraz stosowanie praktycznych metod, takich jak symulacje, gry edukacyjne czy analiza przypadków. Takie podejście nie tylko ułatwia zrozumienie zagadnień ekonomicznych, ale także przygotowuje młodzież do wyzwań rynku pracy.

Zmiany w podstawie programowej są niezbędne, by poprawić jakość i skuteczność treści ekonomicznych oraz wzbudzić większe zainteresowanie uczniów tą tematyką. Wprowadzenie treści ekonomicznych jako istotnego elementu nauczania w przedmiotach, takich jak wiedza o społeczeństwie, geografia czy matematyka, pomoże lepiej przygotować młodzież do współczesnych wyzwań gospodarczych.

Działania wspierające, takie jak szkolenia dla nauczycieli i zapewnienie nowoczesnych narzędzi dydaktycznych, ułatwią skuteczne włączanie treści ekonomicznych do nauczania. Równocześnie warsztaty i kampanie informacyjne skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców mogą zwiększyć świadomość o znaczeniu edukacji ekonomicznej. Lepsza integracja treści ekonomicznych w programach nauczania pozwoli nie tylko poprawić przygotowanie uczniów do funkcjonowania w gospodarce, ale także przyczyni się do rozwoju ich kompetencji potrzebnych w życiu zawodowym i osobistym. Wzmocnienie edukacji ekonomicznej przyniesie korzyści zarówno uczniom, jak i całemu społeczeństwu.

5

KOMPETENCJE NAUCZYCIELI

Kompetencje nauczycieli w zakresie nauczania treści ekonomicznych obejmują wiedzę merytoryczną, umiejętności praktyczne oraz zdolność do korzystania z nowoczesnych narzędzi dydaktycznych. Kluczowe są również umiejętności motywowania uczniów i dostosowywania metod nauczania do ich zróżnicowanych potrzeb i poziomu wiedzy.

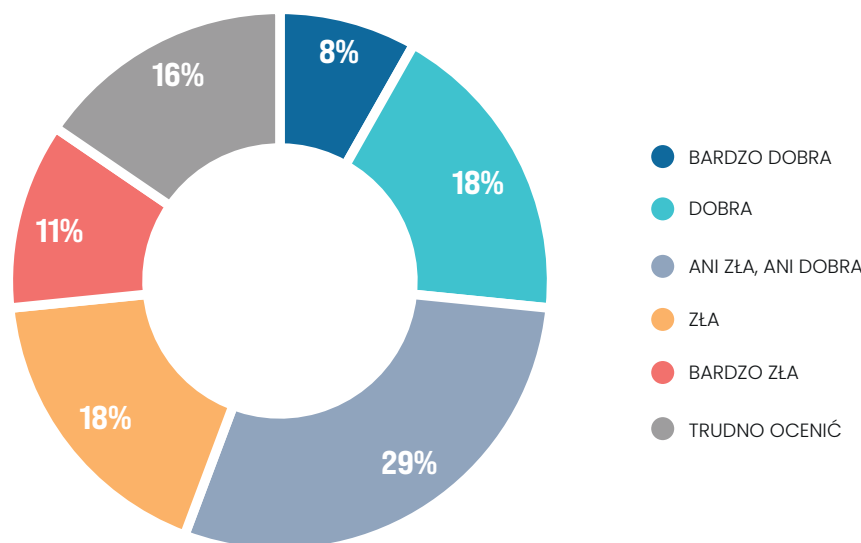
Celem rozdziału jest ocena kompetencji nauczycieli oraz ich preferencji dotyczących przygotowywania się do zajęć. Analiza obejmuje samoocenę w zakresie wiedzy merytorycznej, stosowania praktycznych treści, wykorzystywania narzędzi cyfrowych, metod dydaktycznych oraz umiejętności angażowania uczniów.

Badania ujawniają znaczną różnorodność w poziomie deklarowanych kompetencji nauczycieli. Wyniki pozwalają na identyfikację obszarów wymagających wsparcia, jak i tych, w których nauczyciele osiągają wysokie wyniki. Przedstawione wnioski i rekomendacje mogą stanowić podstawę do planowania działań wspierających rozwój edukacji ekonomicznej w polskich szkołach, przynosząc korzyści nauczycielom, uczniom i całemu środowisku edukacyjnemu.

5.1. Poziom kompetencji nauczycieli w zakresie przygotowania do nauczania treści ekonomicznych

Biorąc pod uwagę wyniki badania dotyczące samooceny **kompetencji nauczycieli w zakresie przygotowania do nauczania treści ekonomicznych**, można zauważyć znaczną różnorodność w poziomie deklarowanych umiejętności. Największa grupa respondentów (29%) ocenia swoje kompetencje jako neutralne („ani zła, ani dobra”), co wskazuje na umiarkowaną pewność co do ich przygotowania (rys. 13). Z kolei 26% nauczycieli ocenia swoje kompetencje jako dobre lub bardzo dobre, co sugeruje, że istnieje grupa respondentów pewna swoich umiejętności, która może stanowić istotne wsparcie w procesie doskonalenia innych nauczycieli. Niestety, również wysoki odsetek (29%) ocenia swoje przygotowanie jako złe lub bardzo złe do realizacji treści ekonomicznych. Dodatkowo, 16% respondentów miało trudności z oceną swoich kompetencji.

RYSUNEK 13. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH W ZAKRESIE WIEDZY MERYTORYCZNEJ (EKONOMICZNEJ)

Wyniki badań wskazują na dużą rozbieżność w poziomie kompetencji nauczycieli w zakresie nauczania treści ekonomicznych. Istnieje potrzeba wsparcia tych nauczycieli, którzy czują się nieprzygotowani, przy jednoczesnym wykorzystaniu wiedzy i doświadczenia tych, którzy są pewni swoich umiejętności. Szkolenia, mentoring i dostarczanie gotowych narzędzi dydaktycznych mogą pomóc w podniesieniu kompetencji nauczycieli oraz skuteczności ich pracy. Szczególny nacisk należy położyć na praktyczne aspekty nauczania ekonomii oraz integrację tej tematyki z innymi przedmiotami. Dzięki temu możliwe będzie lepsze przygotowanie uczniów do wyzwań współczesnego świata gospodarczego.

5.2. Przygotowanie nauczycieli do wprowadzania treści wspierających edukację ekonomiczną

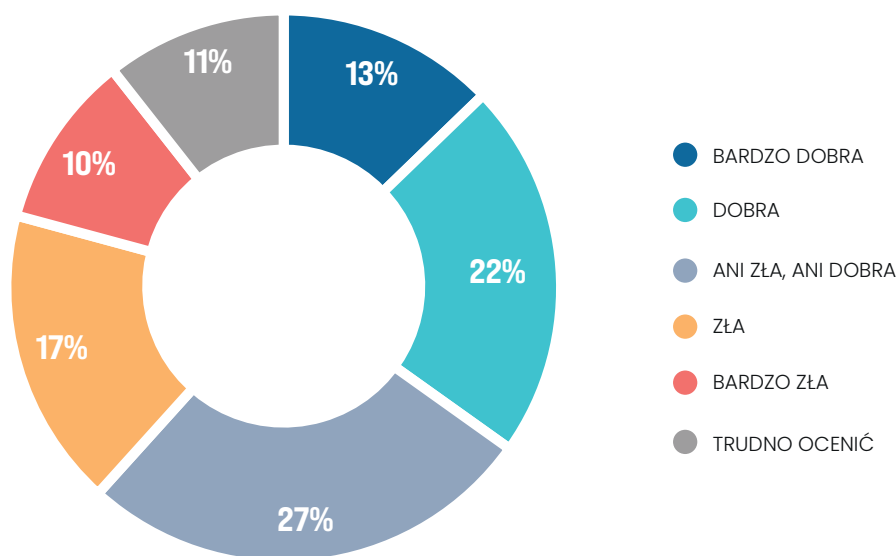
Wyniki badania pokazują także, że nauczyciele różnie oceniają swoje przygotowanie do wprowadzania treści z zakresu **stosowania wiedzy ekonomicznej w praktyce** (np. wykonywanie obliczeń finansowych, wypełnianie dokumentów, analiza danych ekonomicznych), co wskazuje na zróżnicowany poziom kompetencji w tym obszarze. 27% respondentów uznało swoje przygotowanie za neutralne („ani złe, ani dobre”), co sugeruje brak jednoznacznej pewności w ich umiejętnościach (rys. 14). Z kolei 35% nauczycieli oceniło swoje przygotowanie pozytywnie („dobre” i „bardzo dobre”), co stanowi znaczącą grupę osób, które mogą skutecznie realizować treści ekonomiczne w praktyce. Jednocześnie 27% badanych wyraziło negatywną ocenę („złe” i „bardzo złe”).

Z tego wynika, że poziom przygotowania nauczycieli do wprowadzania treści ekonomicznych jest zróżnicowany, co podkreśla potrzebę zapewnienia dodatkowego wsparcia, takiego jak szkolenia, materiały dydaktyczne czy programy mentoringowe. Takie działania mogłyby zwiększyć pewność siebie nauczycieli w nauczaniu tych zagadnień i poprawić jakość nauczania ekonomii w praktyce.

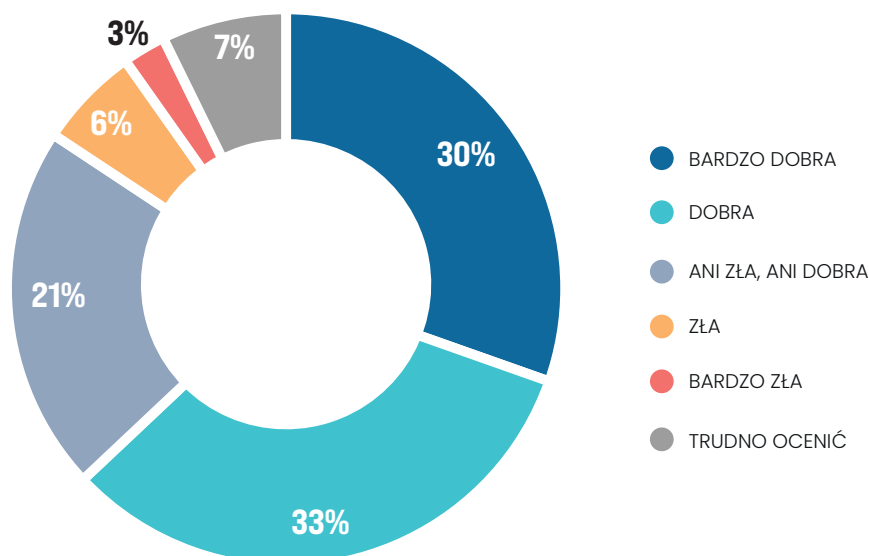
Dokonując oceny własnego przygotowania do wprowadzania treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie **umiejętności korzystania z narzędzi multimedialnych i zasobów cyfrowych**, nauczyciele wykazali zróżnicowany poziom kompetencji. Zdecydowana większość respondentów oceniła swoje przygotowanie pozytywnie: 33% jako „dobre” i 30% jako „bardzo dobre” (rys. 15). Wyniki te wskazują, że znaczna grupa nauczycieli czuje się pewnie w korzystaniu z technologii cyfrowych w nauczaniu. Jednakże, 21% respondentów określiło swoje kompetencje jako „ani złe, ani dobre”, co może sugerować umiarkowaną pewność w tej dziedzinie lub potrzebę dalszego rozwoju. Niewielki odsetek nauczycieli ocenił swoje przygotowanie negatywnie: 6% jako „złe” i 3% jako „bardzo złe”. Ponadto, 7% respondentów miało trudności z dokonaniem oceny.

Jak pokazują wyniki, większość nauczycieli jest dobrze przygotowana i kompetentna w korzystaniu z narzędzi cyfrowych, co stanowi solidną podstawę do wykorzystania technologii w nauczaniu treści ekonomicznych. Może to być częściowo związane z doświadczeniami z okresu pandemii, kiedy to zdalne nauczanie wymusiło intensywniejsze korzystanie z technologii i rozwój umiejętności cyfrowych wśród nauczycieli. Jednak 37% nauczycieli z negatywną oceną swojego przygotowania lub mających trudność z jednoznaczną oceną swoich umiejętności (np. odpowiedzi: „ani zła, ani dobra”, „zła”, „bardzo zła”, „trudno ocenić”) może potrzebować działań wspierających, aby zwiększyć swoje kompetencje. Działania takie jak szkolenia, mentoring oraz zapewnienie

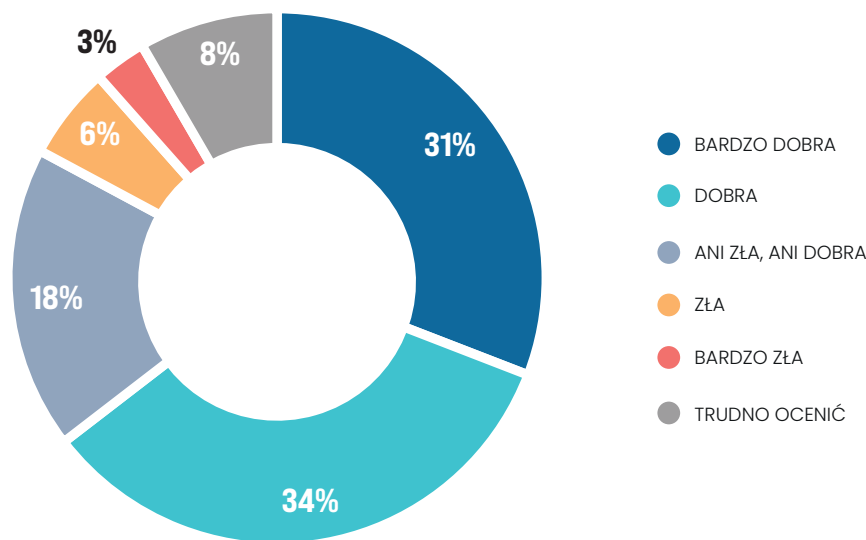
RYSUNEK 14. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE PRAKTYCZNEGO ZASTOSOWANIA WIEDZY EKONOMICZNEJ?

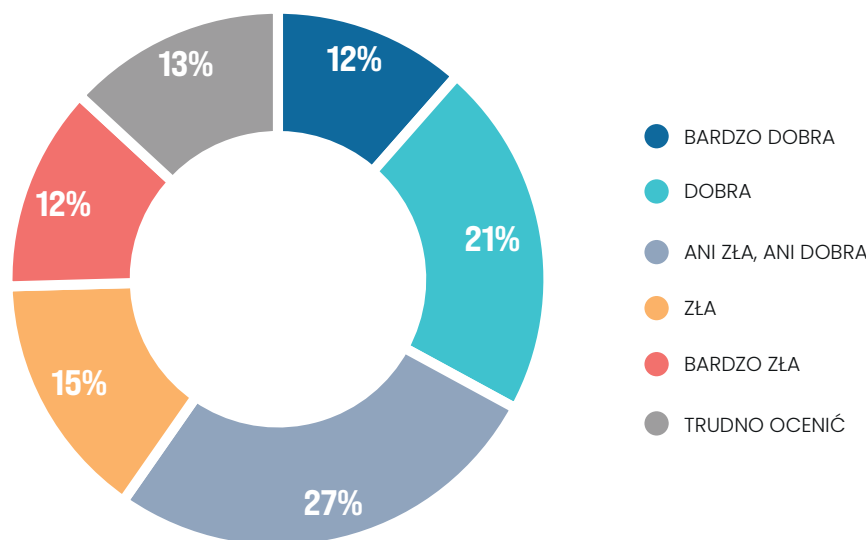
RYSUNEK 15. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE UMIEJĘTNOŚCI KORZYSTANIA Z NARZĘDZI MULTIMEDIALNYCH I ZASOBÓW CYFROWYCH?

RYSUNEK 16. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE STOSOWANIA RÓŻNYCH METOD DYDAKTYCZNYCH I TECHNIK ANGAŻUJĄCYCH UCZNIÓW?

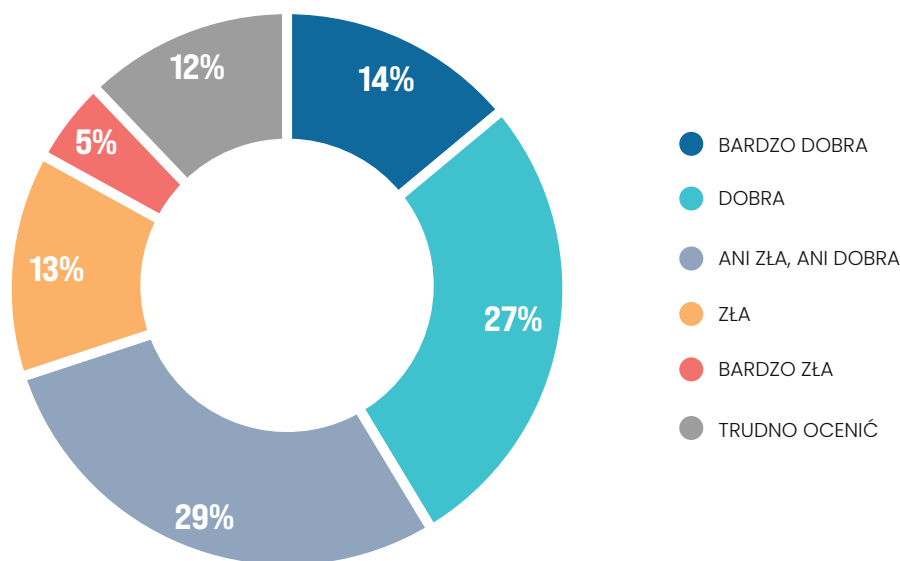
RYSUNEK 17. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA DO PROWADZENIA ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH?

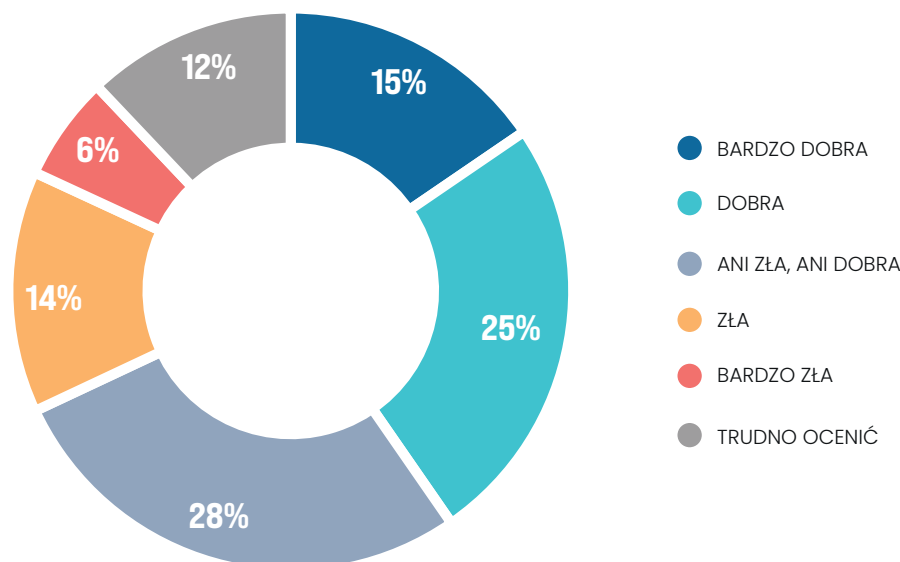
nie dostępu do zasobów cyfrowych mogą znacząco przyczynić się do rozwijania kompetencji nauczycieli, co w efekcie wpłynie na poprawę jakości edukacji ekonomicznej w polskich szkołach.

Nauczyciele najczęściej dokonują pozytywnej samooceny swojego przygotowania do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie **stosowania różnych metod dydaktycznych i technik angażujących uczniów**. 65% respondentów oceniło swoje przygotowanie jako „dobre” lub „bardzo dobre” (rys. 16). Pozostali badani albo określili swoje kompetencje niżej, albo nie umieli ich oszacować.

RYSUNEK 18. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIE W ZAKRESIE MOTYWOWANIA UCZNIÓW ORAZ ROZWÓJ ICH ZAINTERESOWANIA TEMATAMI EKONOMICZNYMI?

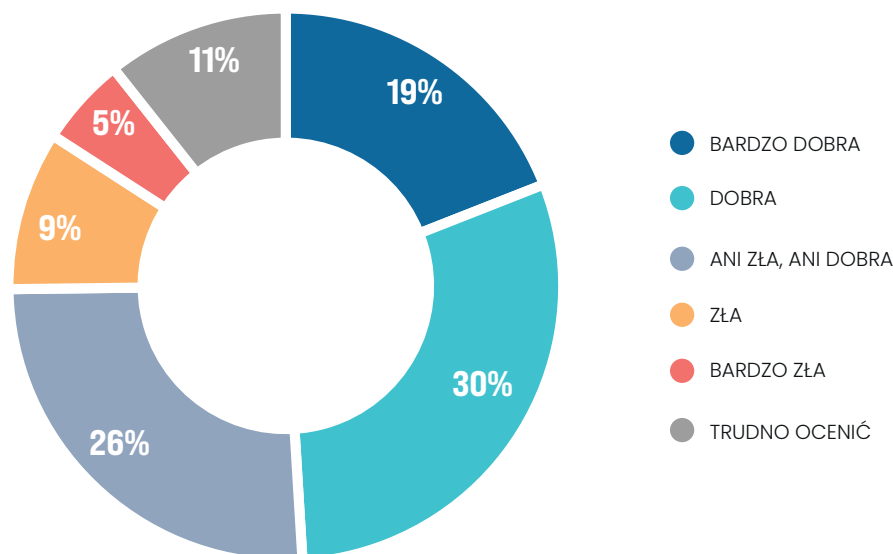

RYSUNEK 19. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIE W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI DO ŁĄCZENIA WIEDZY TEORETYCZNEJ Z PRAKTYCZNYMI PRZYKŁADAMI I REALNYMI SYTUACJAMI GOSPODARCZYMI?

Wyniki badania wskazują, że większość nauczycieli czuje się dobrze przygotowana do stosowania różnorodnych metod dydaktycznych i technik angażujących uczniów. Trudności z oceną własnych umiejętności oraz niższe samooceny wśród części nauczycieli podkreślają konieczność dalszego rozwoju i doskonalenia kompetencji, aby zwiększyć skuteczność nauczania. Wprowadzenie działań wspierających może znacząco wpłynąć na podniesienie kwalifikacji nauczycieli i poprawę jakości edukacji.

RYСУNEK 20. W JAKIM STOPNIU UWAŻA SIĘ PAN/I PRZYGOTOWANY/A DO WPROWADZENIA TREŚCI EKONOMICZNYCH, SZCZEGÓLNIIE W ZAKRESIE UMIEJĘTNOŚCI DOSTOSOWANIA METOD I MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH DO UCZNIÓW O RÓŻNYCH POZIOMACH WIEDZY I ZAINTERESOWANIACH?

Kolejnym aspektem było zbadanie poziomu przygotowania nauczycieli do wprowadzania treści ekonomicznych w zakresie **prowadzenia zajęć praktycznych**, takich jak rozwiązywanie studiów przypadku (*case study*) czy symulacje. Wyniki badania pokazują, że niemal co trzeci nauczyciel (33%) czuje się co najmniej dobrze przygotowany do prowadzenia zajęć praktycznych (rys. 17). Jednocześnie 27% respondentów określiło swoje przygotowanie jako „ani złe, ani dobre”, a kolejne 27% oceniło je negatywnie („zła” i „bardzo zła”), co wskazuje na istotną potrzebę wsparcia dla ponad połowy nauczycieli w rozwijaniu ich umiejętności prowadzenia zajęć praktycznych. Dodatkowo 13% respondentów miało trudności z oceną swoich kompetencji.

Uzyskane wyniki wskazują na konieczność organizacji szkoleń i warsztatów praktycznych oraz udostępnienia nauczycielom narzędzi i materiałów wspierających realizację zajęć praktycznych. Takie działania mogą pomóc w podniesieniu poziomu kompetencji oraz efektywności nauczania praktycznych treści ekonomicznych.

Ponad 40% nauczycieli pozytywnie ocenia swoje **przygotowanie do wprowadzania treści ekonomicznych**, szczególnie w zakresie motywowania uczniów i rozwijania ich zainteresowania tematyką ekonomiczną, wskazując „dobre” lub „bardzo dobre” przygotowanie (rys. 18). Świadczy to o znacznym potencjale wśród nauczycieli w angażowaniu uczniów i zachęcaniu ich do pogłębiania wiedzy ekonomicznej. Jednocześnie niemal taki sam odsetek badanych nauczycieli (41%) miał trudności z jednoznaczną oceną swoich kompetencji, wybierając ocenę neutralną („ani złe, ani dobre” lub „trudno ocenić”), a prawie co piąty respondent (17%) ocenił swoje przygotowanie negatywnie („zła” lub „bardzo zła”).

Wyniki te pokazują, że nauczyciele różnie oceniają swoje kompetencje w zakresie wprowadzania treści ekonomicznych, co podkreśla potrzebę dalszego doskonalenia ich umiejętności, szczególnie w motywowaniu uczniów i budowaniu ich zainteresowania tematyką ekonomiczną. Wsparcie to może obejmować szkolenia, mentoring oraz dostęp do nowoczesnych i angażujących materiałów dydaktycznych, które pomogą nauczycielom skutecznie realizować cele edukacyjne w tym obszarze.

Ponadto, 40% nauczycieli ocenia pozytywnie swoje zdolności **do łączenia wiedzy teoretycznej z praktycznymi przykładami i realnymi sytuacjami gospodarczymi** (rys. 19). Oznacza to, że większość nauczycieli czuje się kompetentna w integrowaniu teorii z praktyką w zakresie treści ekonomicznych. Jednakże istotna grupa nauczycieli wymaga wsparcia – 28% respondentów wybrało opcję neutralną („ani złe, ani dobre”), a 20% oceniło swoje przygotowanie negatywnie („złe” i „bardzo złe”). Dodatkowo 12% respondentów miało trudności z oceną swoich kompetencji).

Mimo że znaczna część nauczycieli posiada odpowiednie umiejętności, badanie wskazuje na potrzebę dalszego rozwoju umiejętności stosowania wiedzy teoretycznej w praktyce. Szkolenia, warsztaty oraz dostęp do gotowych materiałów dydaktycznych mogą pomóc w wyrównaniu poziomu kompetencji nauczycieli i zwiększeniu efektywności nauczania treści ekonomicznych.

Kolejnym obszarem badawczym była ocena przygotowania nauczycieli do wprowadzania treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie **umiejętności dostosowywania metod i materiałów dydaktycznych do potrzeb uczniów o różnych poziomach wiedzy i zainteresowaniach**. Wyniki wskazują, że 49% respondentów oceniło swoje przygotowanie pozytywnie – 30% jako „dobre”, a 19% jako „bardzo dobre” (rys. 20). To pokazuje, że większość nauczycieli czuje się kompetentna w pracy z grupami o zróżnicowanych potrzebach. Jednocześnie co czwarty respondent (26%) wybrało ocenę neutralną („ani zła, ani dobra”), co sugeruje umiarkowaną pewność siebie w tym zakresie. Negatywne oceny („zła” i „bardzo zła”) łącznie stanowią 14%, natomiast 11% nauczycieli miało trudności z oceną swoich kompetencji.

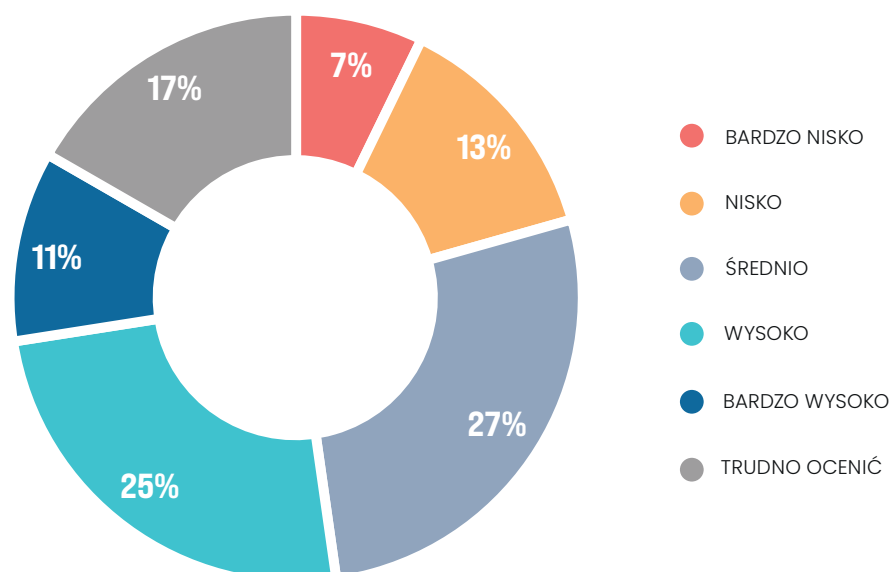
Wyniki badania wskazują na potrzebę dalszego wsparcia nauczycieli w zakresie dostosowywania metod nauczania, szczególnie poprzez szkolenia, mentoring i udostępnienie elastycznych materiałów dydaktycznych, które mogą być łatwo zaadaptowane do różnorodnych potrzeb i zainteresowań uczniów.

5.3. Poziom wiedzy merytorycznej nauczycieli z zakresu ekonomii

Biorąc pod uwagę wyniki badania dotyczące wiedzy merytorycznej, co czwarty nauczyciel (36%) ocenia swoją **wiedzę merytoryczną z zakresu ekonomii** wysoko lub bardzo wysoko (rys. 21). Prawie co trzeci nauczyciel (27%) ocenia swoją wiedzę jako średnią. 20% nauczycieli deklaruje niski lub bardzo niski poziom wiedzy („nisko” i „bardzo nisko”). Dodatkowo, 17% respondentów miało trudności z oceną swojej wiedzy.

Wyniki badania wskazują na znaczną różnorodność poziomu wiedzy merytorycznej nauczycieli w zakresie ekonomii – podczas gdy 36% ocenia swoją wiedzę pozytywnie, aż dwie trzecie deklaruje średni lub niski poziom, bądź ma trudności z jej oceną. Sytuacja ta podkreśla potrzebę działań mających na celu zwiększenie kompetencji merytorycznych nauczycieli. Konieczne jest organizowanie szkoleń, warsztatów oraz udostępnianie zasobów edukacyjnych, które mogą pomóc nauczycielom w rozwijaniu wiedzy merytorycznej i podnoszeniu ich kompetencji w nauczaniu treści ekonomicznych.

RYSUNEK 21. JAK OCENIA PAN/I SWOJĄ WIEDZĘ MERYTORYCZNĄ W ZAKRESIE TREŚCI EKONOMICZNYCH W RAMACH PRÓWADZONYCH PRZEDMIOTÓW?

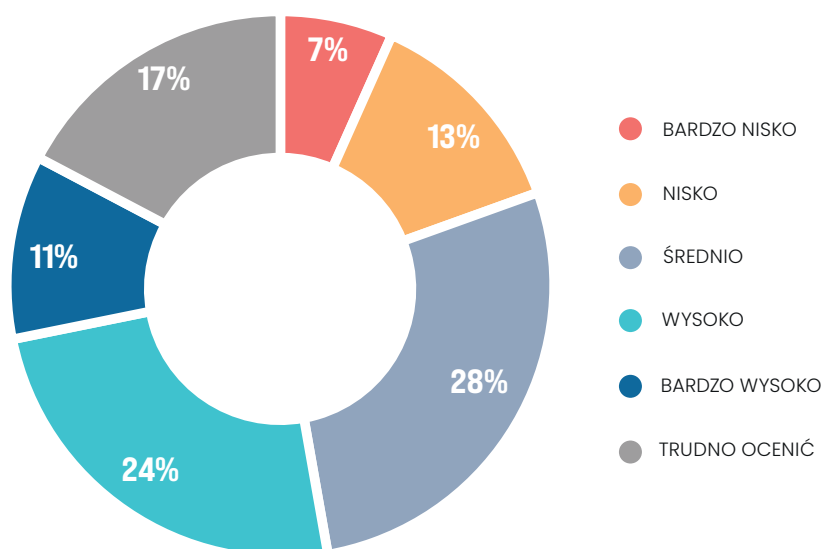

5.4. Poziom umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystania treści ekonomicznych

Oprócz wiedzy merytorycznej badanie objęło także ocenę umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów. Wyniki pokazują, że 35% respondentów oceniło swoje umiejętności jako wysokie lub bardzo wysokie, co wskazuje na ich solidne przygotowanie do integracji wiedzy ekonomicznej z praktyką dydaktyczną (rys. 22). Jednocześnie prawie co trzeci nauczyciel (28%) wybrał ocenę neutralną („średnio”), co piąty (20%) wskazał na niski poziom umiejętności („nisko” i „bardzo nisko”), a 17% miało trudności z dokonaniem samooceny.

Wyniki te wskazują, że oprócz rozwijania wiedzy merytorycznej kluczowe jest wspieranie nauczycieli w praktycznym wykorzystaniu treści ekonomicznych w procesie nauczania. Takie działania mogą obejmować organizację szkoleń, mentoring oraz zapewnienie dostępu do nowoczesnych materiałów dydaktycznych, które pomogą nauczycielom efektywnie doskonalić umiejętności w zakresie wdrażania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych zajęć.

RYSUNEK 22. JAK OCENIA PAN/I SWOJE UMIEJĘTNOŚCI ZWIĄZANE Z WIEDZĄ EKONOMICZNĄ W RAMACH PROWADZONYCH PRZEDMIOTÓW?

5.5. Sposoby przygotowania się do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych

W kontekście nauczania treści ekonomicznych nauczyciele mogą korzystać z różnych metod i narzędzi, które wspierają proces przygotowania zajęć i dostosowania ich do potrzeb uczniów. Przygotowanie obejmuje zarówno korzystanie z dostępnych zasobów, jak i samodzielne opracowywanie materiałów, a także rozwijanie własnych kompetencji poprzez uczestnictwo w szkoleniach i współpracę z innymi specjalistami. Kluczowe aspekty, które zostały uwzględnione w badaniu obejmują:

- wykorzystanie podręczników i materiałów dydaktycznych, które zapewniają podstawę teoretyczną i gotowe treści,
- korzystanie z aktualnych źródeł i analiz ekonomicznych, takich jak artykuły, raporty czy dane statystyczne, które pozwalają na uaktualnienie i wzbogacenie zajęć o bieżące informacje gospodarcze,
- tworzenie własnych materiałów dydaktycznych, takich jak zadania, scenariusze lekcji czy studia przypadku, które umożliwiają bardziej indywidualne podejście do uczniów,
- wykorzystanie platform e-learningowych i narzędzi cyfrowych, które ułatwiają wprowadzenie interaktywnych form nauczania, takich jak symulacje czy kursy online,
- udział w szkoleniach, kursach doskonalących, warsztatach i konferencjach, które pozwalają na rozwijanie wiedzy i wymianę doświadczeń,

- współpraca z innymi nauczycielami i ekspertami, która może prowadzić do wzajemnego wzbogacenia metod nauczania i wykorzystania różnorodnych perspektyw,
- wprowadzanie przykładów z codziennego życia i lokalnych inicjatyw, co zwiększa zaangażowanie uczniów i ułatwia im zrozumienie zastosowań wiedzy ekonomicznej,
- w niektórych przypadkach nauczyciele mogą opierać się głównie na własnej wiedzy i doświadczeniu, nie podejmując dodatkowych działań przygotowawczych.

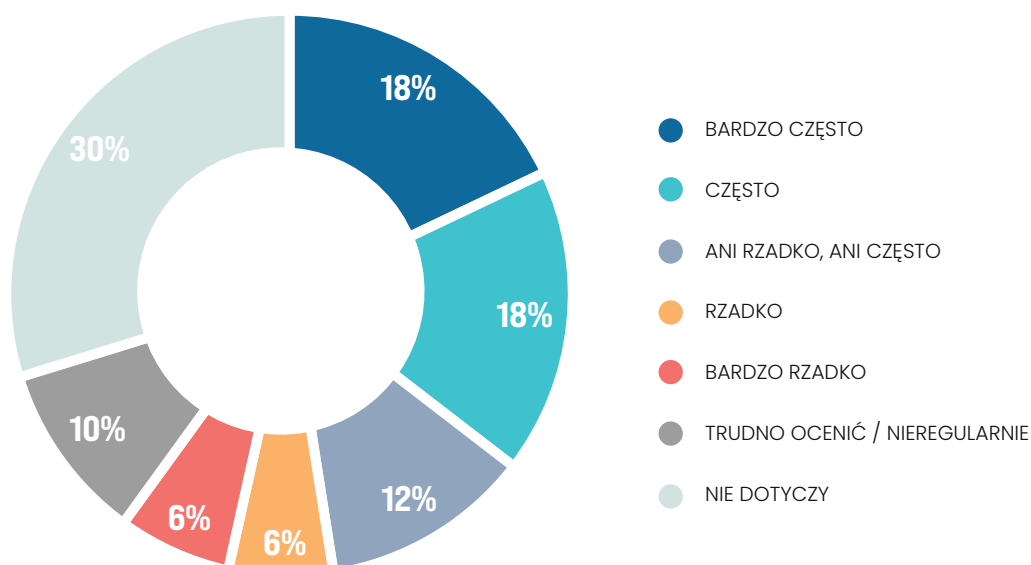
Badanie tych kwestii pozwala zrozumieć, jakie strategie są najczęściej stosowane przez nauczycieli w przygotowaniu zajęć z uwzględnieniem treści ekonomicznych oraz jakie podejścia mogą być dalej rozwijane w celu podniesienia jakości nauczania.

Podręczniki i materiały dydaktyczne odgrywają ważną rolę w przygotowaniu zajęć dla wielu nauczycieli – 36% respondentów wskazało, że korzysta z nich często lub bardzo często (rys. 23). To pokazuje, że tradycyjne źródła wiedzy są wciąż istotnym narzędziem wspierającym proces dydaktyczny. Jednakże 12% nauczycieli rzadko lub bardzo rzadko sięga po te materiały, a 12% ocenia swoje korzystanie jako neutralne („ani rzadko, ani często”), co może wynikać z potrzeby dostosowania dostępnych zasobów do specyficznych potrzeb edukacyjnych. Ponadto 10% respondentów miało trudności z oceną swojego korzystania z podręczników, co może sugerować, że istnieje potrzeba aktualizacji i promowania nowoczesnych, dostosowanych do wymagań współczesnej edukacji zasobów dydaktycznych.

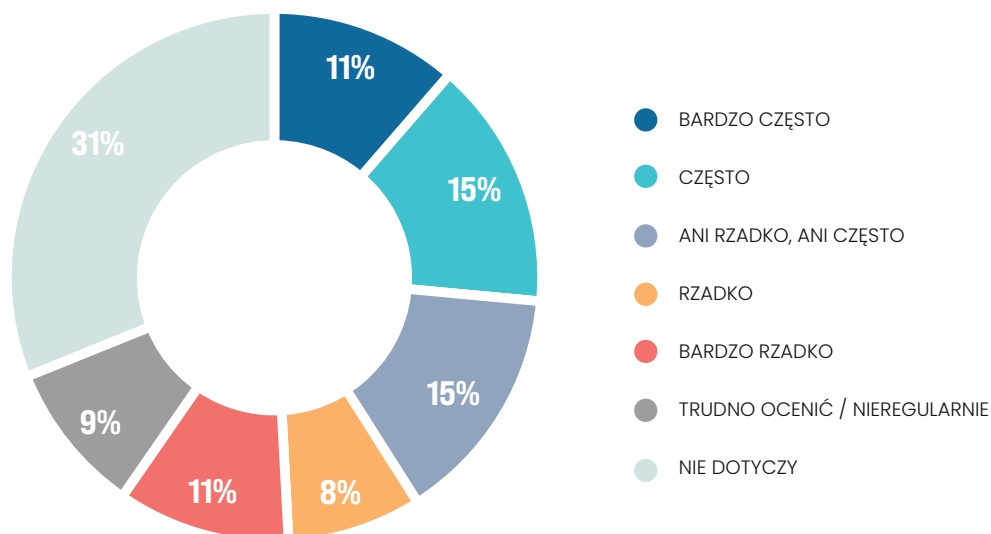
Kolejnym sposobem przygotowania do zajęć jest korzystanie z **aktualnych źródeł i analiz ekonomicznych**, takich jak artykuły, raporty czy dane statystyczne. Jest to istotny sposób wzbogacania treści nauczania, pozwalający na prezentację uczniom aktualnych i praktycznych informacji z zakresu ekonomii. Wyniki badania wskazują jednak, że jedynie co czwarty respondent (26%) deklaruje, że sięga po nie często lub bardzo często, a prawie co piąty nauczyciel (19%) korzysta z takich materiałów rzadko lub bardzo rzadko (rys. 24). Poza tym, 15% nauczycieli ocenia swoje korzystanie jako umiarkowane („ani rzadko, ani często”). Fakt, że 31% nauczycieli uznaje tę formę przygotowania za nieistotną w ich pracy („nie dotyczy”), wskazuje na potrzebę większego wsparcia w integrowaniu aktualnych danych z procesem dydaktycznym.

Wyniki te pokazują, że choć aktualne źródła ekonomiczne są cennym narzędziem w przygotowywaniu zajęć i wzbogacaniu treści nauczania, nie są powszechnie wykorzystywane przez nauczycieli. Ułatwienie dostępu do takich materiałów oraz organizacja szkoleń dotyczących ich praktycznego zastosowania

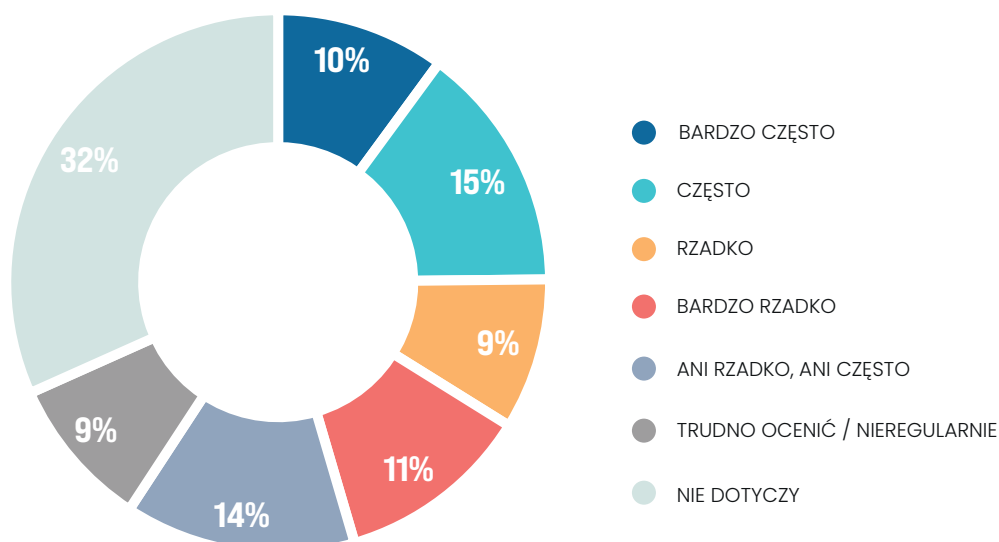
RYSUNEK 23. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE DOSTĘPNYCH PODRĘCZNIKÓW I MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH?

RYSUNEK 24. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE AKTUALNYCH ŹRÓDEŁ I ANALIZ EKONOMICZNYCH?

RYSUNEK 25. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE OPRACOWANIA WŁASNYCH MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH?

mogą zachęcić nauczycieli do częstszego korzystania z aktualnych analiz ekonomicznych w procesie dydaktycznym.

Innym sposobem przygotowania do zajęć jest **opracowywanie własnych materiałów dydaktycznych**, takich jak scenariusze lekcji, studia przypadków czy zadania praktyczne. Wyniki badania wskazują, że jedynie co czwarty nauczyciel (25%) deklaruje, że tworzy własne materiały dydaktyczne często lub bardzo często, co piąty nauczyciel (20%) rzadko korzysta z tej metody (rys. 25). 14% nauczycieli oceniło swoje zaangażowanie w opracowywanie materiałów jako neutralne („ani rzadko, ani często”). Dodatkowo 9%

respondentów miało trudności z oceną, a aż 32% stwierdziło, że ten sposób ich nie dotyczy, co może wynikać z preferencji dla gotowych materiałów dydaktycznych lub braku czasu na samodzielne przygotowywanie zasobów.

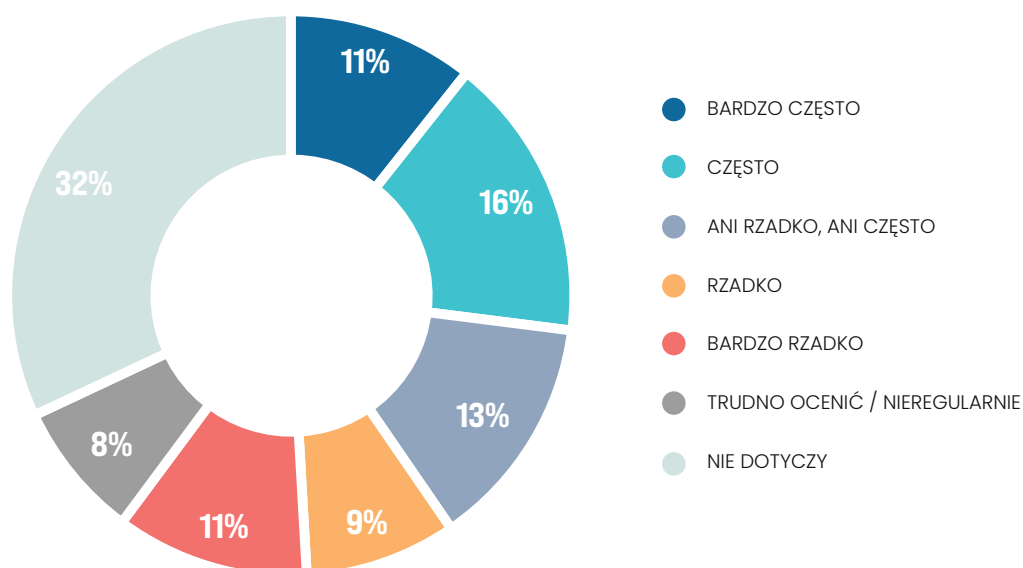
Wyniki te pokazują, że choć część nauczycieli angażuje się w tworzenie własnych materiałów, większość z nich korzysta z gotowych zasobów lub nie podejmuje takich działań. Wsparcie w postaci szkoleń oraz udostępnienie łatwych w użyciu narzędzi może zachęcić nauczycieli do większej aktywności w tym obszarze, co wpłynie na lepsze dostosowanie treści do specyfiki uczniów.

Ważnym sposobem przygotowania do zajęć jest **korzystanie z platform e-learningowych i narzędzi cyfrowych**, które pozwalają na wprowadzenie nowoczesnych i interaktywnych form nauczania (np. interaktywne ćwiczenia, symulacje ekonomiczne, kursy online). Wyniki badania pokazują jednak, że 20% nauczycieli rzadko wykorzystuje tego typu technologie, co świadczy o ich ograniczonym zastosowaniu w procesie dydaktycznym (rys. 26). 27% respondentów deklaruje częste lub bardzo częste korzystanie z platform e-learningowych, co pokazuje, że część nauczycieli widzi wartość w wykorzystaniu narzędzi cyfrowych. 13% nauczycieli ocenia swoje korzystanie jako neutralne („ani rzadko, ani często”), co sugeruje umiarkowaną aktywność w tym zakresie. Dodatkowo, 8% respondentów wskazuje trudności w ocenie swojego zaangażowania, a kolejne 32% uznaje, że korzystanie z narzędzi cyfrowych ich nie dotyczy.

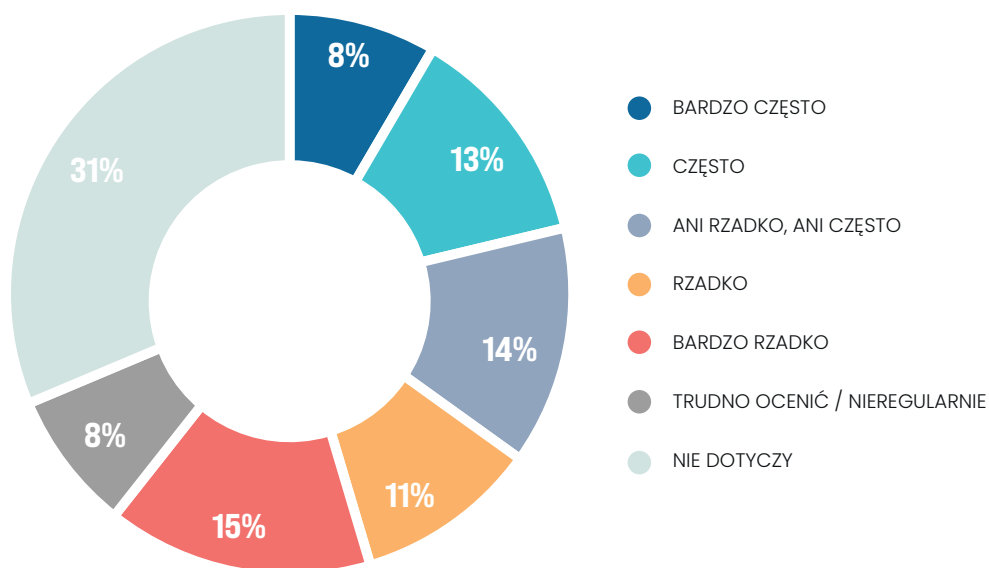
Wyniki te podkreślają potrzebę dalszego promowania technologii cyfrowych w edukacji, organizowania szkoleń z zakresu ich zastosowania oraz zapewnienia nauczycielom łatwego dostępu do nowoczesnych platform i narzędzi wspierających proces nauczania. Zwiększenie kompetencji cyfrowych nauczycieli może przyczynić się do bardziej efektywnego i angażującego nauczania.

Ponadto, nauczyciele przygotowują się do zajęć poprzez **uczestnictwo w szkoleniach, kursach doskonalących, warsztatach i konferencjach**, co stanowi istotną formę rozwoju zawodowego. Wyniki badania wskazują jednak, że jedynie 21% respondentów deklaruje częste lub bardzo częste uczestnictwo w takich wydarzeniach, a 26% nauczycieli rzadko lub bardzo rzadko korzysta z tej możliwości (rys. 27). 14% nauczycieli oceniło swoje zaangażowanie jako neutralne („ani rzadko, ani często”), co może wynikać z ograniczonych możliwości uczestnictwa lub braku motywacji. Dodatkowo, 8% respondentów miało trudności z oceną, a 31% wskazało, że ta forma ich nie dotyczy.

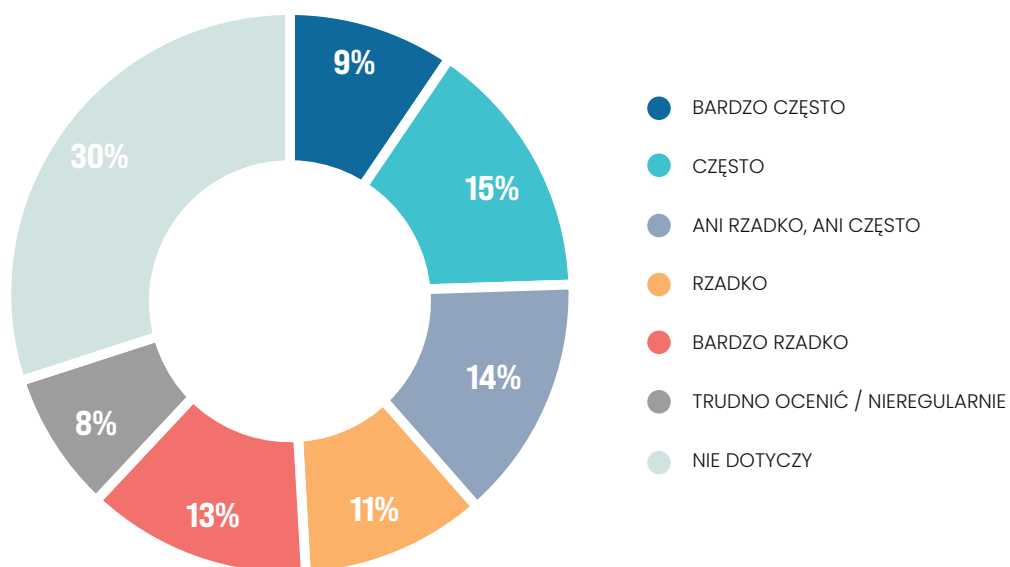
RYSUNEK 26. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE WYKORZYSTANIA PLATFORM E-LEARNINGOWYCH I NARZĘDZI CYFROWYCH?

RYSUNEK 27. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE UCZESTNICTWA W SZKOLENIACH, KURSACH DOSKONALĄCYCH, WARSZTATACH I KONFERENCJACH?

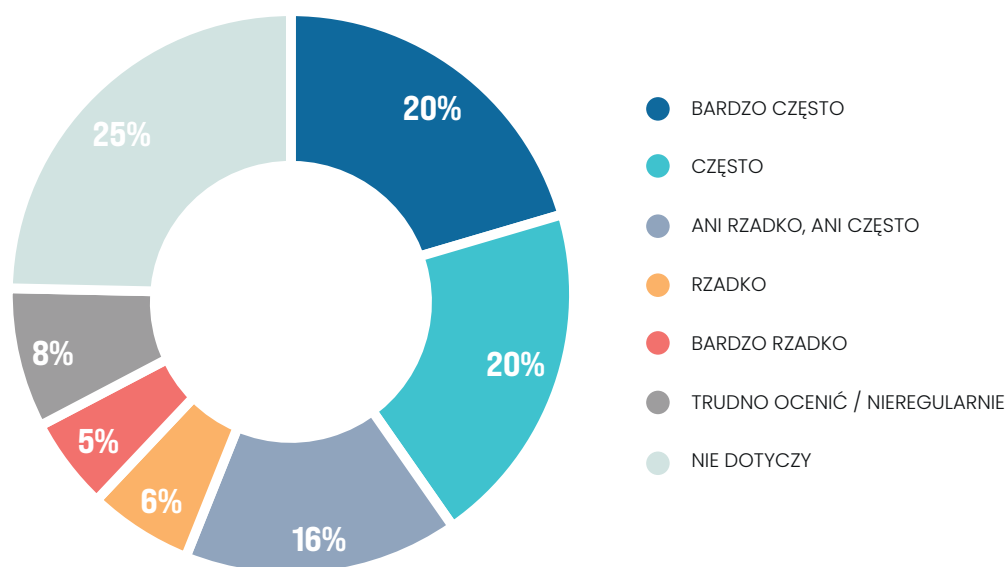

RYSUNEK 28. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE WSPÓŁPRACY Z INNYMI NAUCZYCIELAMI I EKSPERTAMI?

Wyniki te podkreślają potrzebę promowania wartości doskonalenia zawodowego oraz organizacji łatwo dostępnych i atrakcyjnych form wsparcia, takich jak lokalne szkolenia czy konferencje online, które umożliwią nauczycielom podnoszenie swoich kompetencji w sposób dostosowany do ich potrzeb. Warto jednak nadmienić, że nauczyciele często nie są skłonni dodatkowo się szkolić, co może wynikać z niskiej motywacji zarówno finansowej (niskie wynagrodzenie), jak i wewnętrznej (spadek prestiżu i poszanowania zawodu nauczyciela). Te czynniki mogą utrudniać rozwój zawodowy nauczycieli i wymagają uwzględnienia w strategiach wspierania ich pracy. Istotne jest tworzenie warunków, które nie tylko zachęcą nauczycieli do doskona-

RYSUNEK 29. JAK CZĘSTO PRZYGOTOWUJE SIĘ PAN/I DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH NA PODSTAWIE WYKORZYSTANIA PRZYKŁADÓW Z CODZIENNEGO ŻYCIA I LOKALNYCH INICJATYW?

lenia zawodowego, ale także zwiększą ich motywację poprzez odpowiednie wsparcie finansowe, podniesienie prestiżu zawodu oraz budowanie środowiska sprzyjającego ich rozwojowi i docenieniu.

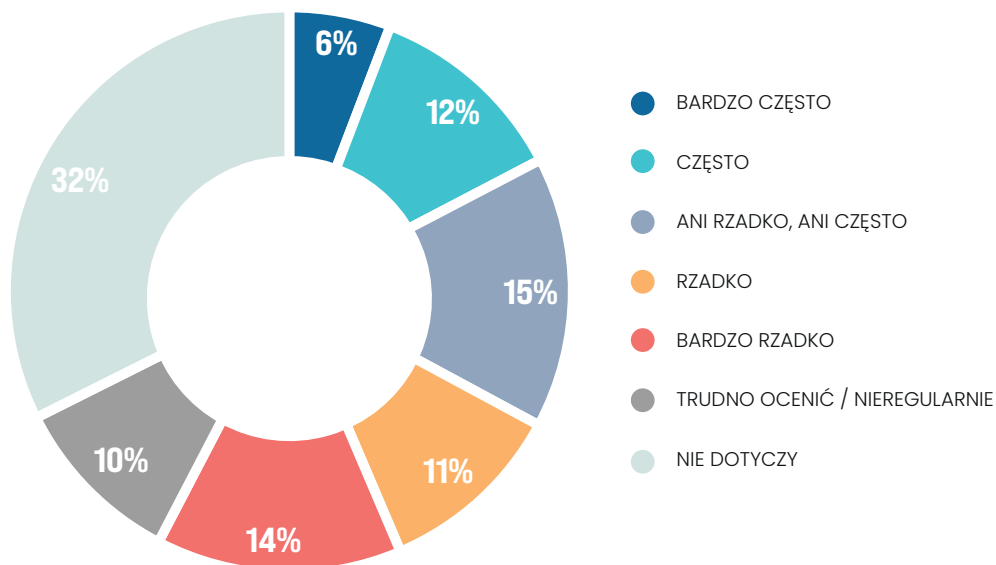
Kolejnym sposobem przygotowania do zajęć jest **współpraca z innymi nauczycielami i ekspertami**, która pozwala na wymianę doświadczeń oraz wzbogacenie treści dydaktycznych. Wyniki badania wskazują, że jedynie co czwarty nauczyciel (24%) deklaruje częstą lub bardzo częstą współpracę. Tyle samo rzadko lub bardzo rzadko korzysta z tej metody (rys. 28). 14% nauczycieli oceniło swoje zaangażowanie we współpracę jako neutralne („ani rzadko, ani często”), co może wynikać z braku możliwości regularnej wymiany wiedzy. Dodatkowo 8% respondentów miało trudności z oceną, a aż 30% wskazało, że ta forma przygotowania ich nie dotyczy.

Wyniki te pokazują, że współpraca między nauczycielami a ekspertami wciąż pozostaje niedocenianą formą przygotowania zajęć. Organizacja platform wymiany doświadczeń, warsztatów zespołowych oraz promowanie korzyści płynących z pracy zespołowej mogłaby znacząco zwiększyć zaangażowanie nauczycieli w ten sposób przygotowywania materiałów dydaktycznych. Niemniej jednak brak czasu oraz niedostosowanie polskiego systemu edukacji do takiej formy współpracy stanowią istotne bariery, które wymagają rozwiązania, aby tego typu inicjatywy mogły zostać efektywnie wdrożone.

W badaniu dotyczącym przygotowania nauczycieli do zajęć uwzględniono również **korzystanie z przykładów z codziennego życia i lokalnych inicjatyw** jako jednego ze sposobów wzbogacania treści dydaktycznych. Wyniki pokazują, że 40% nauczycieli regularnie stosuje tę metodę – 20% często, a 20% bardzo często (rys. 29). Świadczy to o tym, iż znaczna część respondentów dostrzega wartość w odniesieniu do realnych sytuacji, które pomagają uczniom lepiej zrozumieć treści ekonomiczne. Jednakże 11% respondentów wskazało, że rzadko lub bardzo rzadko korzysta z przykładów z codziennego życia, a 16% oceniło swoje wykorzystanie tej metody jako neutralne („ani rzadko, ani często”). Dodatkowo, 33% nauczycieli miało trudności z oceną lub uznało, że ta metoda ich nie dotyczy, co może wynikać z braku czasu, trudności w identyfikacji odpowiednich przykładów lub niedoceniaenia ich wartości.

Wyniki badania wskazują na potrzebę wsparcia nauczycieli w zakresie identyfikacji i wykorzystania lokalnych przykładów w procesie dydaktycznym. Organizacja warsztatów, współpraca z lokalnymi instytucjami oraz tworzenie baz danych z przykładami mogą pomóc zwiększyć motywację nauczycieli do stosowania tej metody, przyczyniając się również do lepszego zrozumienia treści ekonomicznych przez uczniów.

RYSUNEK 30. JAK CZĘSTO NIE PODEJMUJE PAN/I SPECJALNYCH DZIAŁAŃ PRZYGOTOWAWCZYCH, OPIERAJĄC SIĘ GŁÓWNIEM NA WŁASNEJ WIEDZY I DOŚWIADCZENIU?

Brak podejmowania specjalnych działań przygotowawczych i opieranie się głównie na własnej wiedzy i doświadczeniu to sposób, który wskazała część nauczycieli w badaniu. Co czwarty nauczyciel (25%) deklaruje, że rzadko lub bardzo rzadko podejmuje specjalne działania przygotowawcze, opierając się raczej na własnej wiedzy i doświadczenia (rys. 30). Jednak 18% nauczycieli przyznało, że często lub bardzo często podejmuje specjalne działania przygotowawcze. 15% nauczycieli oceniło swoje przygotowanie w tej kategorii jako neutralne („ani rzadko, ani często”), co sugeruje umiarkowane zainteresowanie tą formą przygotowania do zajęć. Dodatkowo 10% respondentów miało trudności z oceną, i aż 32% uznało, że metoda ta ich nie dotyczy.

Wyniki te pokazują, że brak podejmowania specjalnych działań przygotowawczych jest dominującą praktyką wśród nauczycieli. Promowanie nowoczesnych metod i materiałów dydaktycznych, organizowanie szkoleń oraz zachęcanie do korzystania z aktualnych źródeł może zwiększyć motywację nauczycieli i lepszego dostosowywania treści ekonomicznych do potrzeb uczniów.

6

ŚRODKI DYDAKTYCZNE I METODY KSZTAŁCENIA

Jednym z kluczowych elementów skutecznego nauczania treści ekonomicznych jest odpowiedni dobór środków dydaktycznych oraz metod kształcenia. Rozdział ten przedstawia wyniki badań dotyczących dostępności i przydatności narzędzi oraz materiałów dydaktycznych wykorzystywanych przez nauczycieli w ramach prowadzonych przedmiotów. Analiza obejmuje zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne środki dydaktyczne, które wspierają proces edukacyjny i pomagają uczniom w zrozumieniu oraz przyswojeniu zagadnień ekonomicznych.

W szczególności uwzględniono następujące materiały dydaktyczne:

- podręczniki szkolne – zarówno do zakresu podstawowego, jak i rozszerzonego, które stanowią fundament teoretyczny nauczania,
- zeszyty ćwiczeń/karty pracy – wspierające praktyczne zastosowanie wiedzy,
- dodatkowe publikacje – książki i e-książki dostępne dla uczniów, które poszerzają zakres informacji,
- poradniki dydaktyczne dla nauczycieli – ułatwiające przygotowanie lekcji,
- scenariusze lekcji – gotowe propozycje realizacji zajęć,
- studia przypadków – umożliwiające praktyczne podejście do analizy rzeczywistych problemów ekonomicznych,
- plansze/plakaty – wspomagające wizualizację kluczowych zagadnień,
- prezentacje multimedialne i filmy dydaktyczne – wprowadzające elementy multimedialne do nauczania.
- gry dydaktyczne – zarówno tradycyjne (np. planszowe), jak i komputerowe symulacje, które angażują uczniów w interaktywną naukę,
- inne oprogramowanie komputerowe – wspierające proces dydaktyczny,
- dane statystyczne – ekonomiczne zestawienia i analizy przydatne do omawiania współczesnych zjawisk gospodarczych,
- wzorcowe testy i sprawdziany – pomagające w ocenie postępów uczniów.

Rozdział ten pozwala ocenić, w jakim stopniu poszczególne środki dydaktyczne są dostępne dla nauczycieli oraz jakie mają znaczenie dla jakości nauczania treści ekonomicznych. Wyniki badań stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji dotyczących usprawnienia procesu dydaktycznego oraz lepszego wykorzystania dostępnych zasobów edukacyjnych.

6.1. Dostępność i przydatność materiałów dydaktycznych

Dokonując oceny **dostępności** materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów, można wskazać, że do najważniejszych narzędzi dydaktycznych należą:

- *filmy dydaktyczne* – 25% respondentów oceniło je „dobrze” lub „bardzo dobrze”; są szczególnie atrakcyjnym narzędziem, które ułatwia przekazywanie wiedzy w sposób wizualny i angażujący uczniów,
- *prezentacje multimedialne* – 25% respondentów oceniło je pozytywnie; wspierają przekaz informacji w sposób przejrzysty, co czyni je popularnym narzędziem w nowoczesnym nauczaniu,
- *dane statystyczne (ekonomiczne)* – 19% pozytywnych ocen; stanowią istotny element nauczania treści ekonomicznych, umożliwiając praktyczne zastosowanie wiedzy oraz rozwijanie umiejętności analizy danych,
- *gry dydaktyczne tradycyjne (np. planszowe)* – 19% respondentów oceniło je „dobrze” lub „bardzo dobrze”; angażują uczniów i wspierają naukę w sposób interaktywny,
- *scenariusze lekcji* – 19% pozytywnych ocen; są one ważnym wsparciem dla nauczycieli, pomagając w planowaniu i organizacji zajęć dostosowanych do zróżnicowanych potrzeb uczniów.

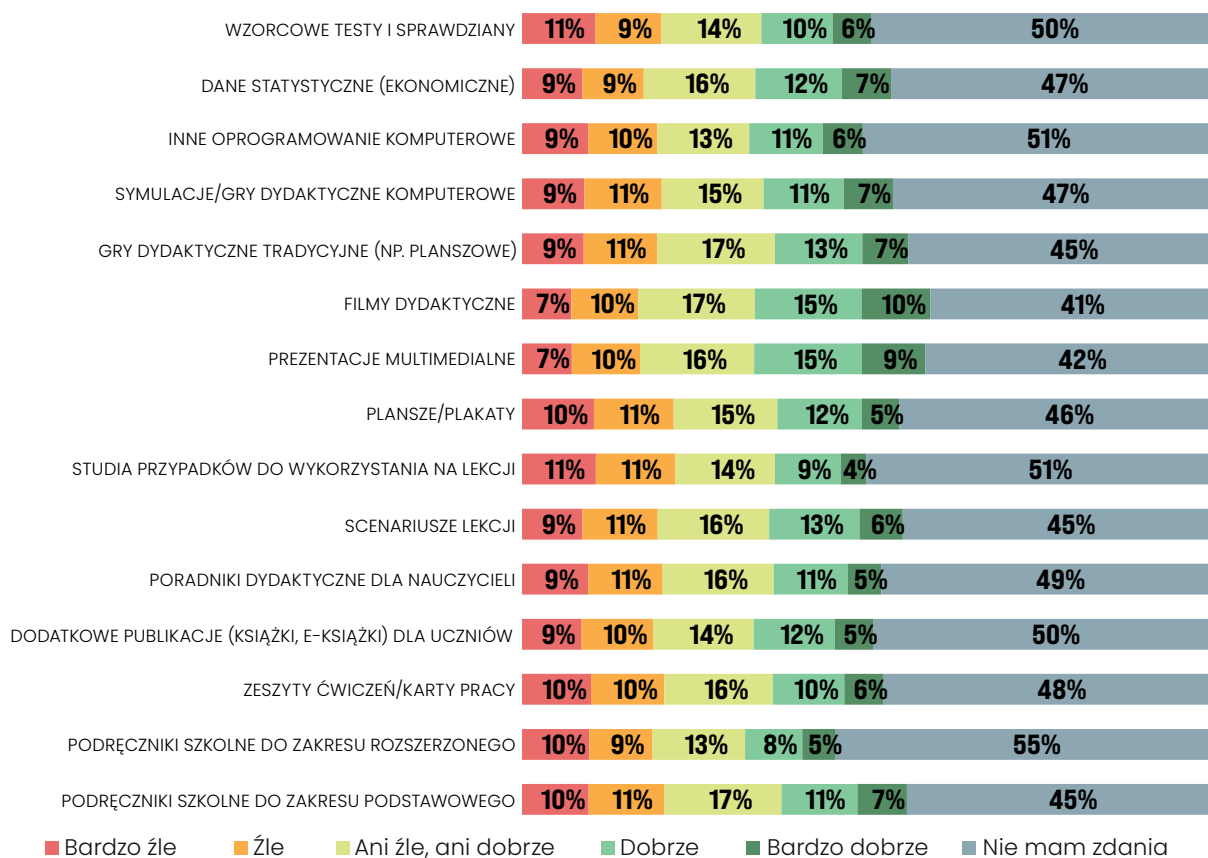
Natomiast negatywne opinie dotyczące dostępności materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych wskazują na szczególne trudności z wykorzystaniem następujących narzędzi:

- *studia przypadków do wykorzystania na lekcji* – aż 22% respondentów oceniło je „źle” lub „bardzo źle”; wskazuje to na trudności z dostępnością lub jakością takich materiałów, które są ważne w rozwijaniu umiejętności analitycznych uczniów poprzez rozwiązywanie praktycznych problemów,
- *plansze/plakaty* – 22% ocen negatywnych; choć tradycyjnie były popularnym narzędziem, ich użyteczność maleje w erze cyfryzacji,
- *podręczniki szkolne do zakresu podstawowego* – 20% respondentów ocenia je „źle” lub „bardzo źle”; może to oznaczać, że materiały te nie zawsze są dostosowane do potrzeb uczniów lub wymagań programowych,
- *zeszyty ćwiczeń/karty pracy* – również 20% ocen negatywnych; choć są one praktycznym narzędziem dydaktycznym, część nauczycieli może mieć trudności z ich odpowiednią dostępnością lub jakością,
- *poradniki dydaktyczne dla nauczycieli* – 20% negatywnych ocen; świadczy to o tym, że nauczyciele mogą mieć ograniczony dostęp do aktualnych i wartościowych poradników, które są istotnym wsparciem w ich pracy dydaktycznej,
- *symulacje/gry dydaktyczne komputerowe* – 20% respondentów ocenia je „źle” lub „bardzo źle”; narzędzia te, mimo swojego potencjału, często są niedostępne w szkołach ze względu na koszty, brak technologii lub ograniczoną wiedzę na temat ich wykorzystania.

Szczególnie zauważalny jest wysoki odsetek odpowiedzi „nie mam zdania” w przypadku dostępności materiałów dydaktycznych, takich jak podręczniki szkolne do zakresu rozszerzonego (55%), inne oprogramowanie komputerowe (51%), studia przypadków do wykorzystania na lekcji (51%) oraz wzorcowe testy i sprawdziany (50%) (rys. 31).

Może to świadczyć o tym, że nauczyciele napotykają trudności w korzystaniu z tych narzędzi dydaktycznych, co wynika z braku ich dostępności w szkołach lub z ich rzadkiego stosowania w praktyce dydaktycznej. Na przykład podręczniki do zakresu rozszerzonego mogą być używane wyłącznie w określonych klasach (tylko w szkołach ponadpodstawowych), co ogranicza ich dostępność. W przypadku podręczników należy uwzględnić, że część nauczycieli oceniała ich przydatność do edukacji ekonomicznej przez pryzmat podręczników do swojego głównego przedmiotu (np. matematyki czy języka polskiego), których zawartość siłą rzeczy ogranicza możliwości efektywnego wykorzystania w nauczaniu treści ekonomicznych.

Wysoki odsetek neutralnych odpowiedzi może wynikać również z ograniczonej wiedzy nauczycieli na temat dostępności lub sposobu wykorzystania takich materiałów, jak inne oprogramowanie komputerowe czy studia przypadków. Nauczyciele mogą nie wiedzieć, gdzie znaleźć te zasoby lub jak efektywnie wprowadzać je do nauczania. Dodatkowo, niektóre materiały, takie jak studia przypadków, wymagają szczególnego przygotowania, a brak gotowych i łatwo dostępnych zasobów może zniechęcać nauczycieli do ich stosowania. To podkreśla potrzebę zwiększenia dostępności oraz wsparcia w zakresie tworzenia i wdrażania takich materiałów do praktyki dydaktycznej. Niektóre materiały mogą być postrzegane jako mniej przydatne w codziennej pracy dydaktycznej. Na przykład wzorcowe testy i sprawdziany mogą być niedostosowane do specyfiki danego przedmiotu lub klasy, co sprawia, że nauczyciele sięgają po nie rzadziej. W przypadku oprogramowania komputerowego wysoki odsetek neutralnych odpowiedzi może być związany z ograniczeniami infrastruktury

RYSUNEK 31. JAK OCENIA PAN/I DOSTĘPNOŚĆ NARZĘDZI I MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH DO NAUCZANIA TREŚCI EKONOMICZNYCH W RAMACH PROWADZONYCH PRZEDMIOTÓW?

ralnymi w szkołach, takimi jak brak odpowiednich urządzeń czy oprogramowania, a także z brakiem szkoleń dla nauczycieli, które ułatwiłyby skuteczne korzystanie z tych narzędzi.

Wysokie odsetki odpowiedzi „nie mam zdania” wskazują na potrzebę lepszej promocji i dystrybucji materiałów dydaktycznych, aby nauczyciele byli świadomi ich dostępności i możliwości zastosowania. Konieczne jest także dostosowanie tych materiałów do potrzeb nauczycieli poprzez ich aktualizację, zgodność z podstawą programową oraz zwiększenie ich praktyczności w codziennej pracy dydaktycznej. Podjęcie takich działań może przyczynić się do zwiększenia wykorzystania tych narzędzi w procesie nauczania treści ekonomicznych.

Analizując **przydatność** materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów, można zauważyć rosnące znaczenie nowoczesnych, angażujących narzędzi w procesie dydaktycznym, które są skuteczne w przekazywaniu wiedzy i angażowaniu uczniów. Najwyżej oceniane są następujące narzędzia:

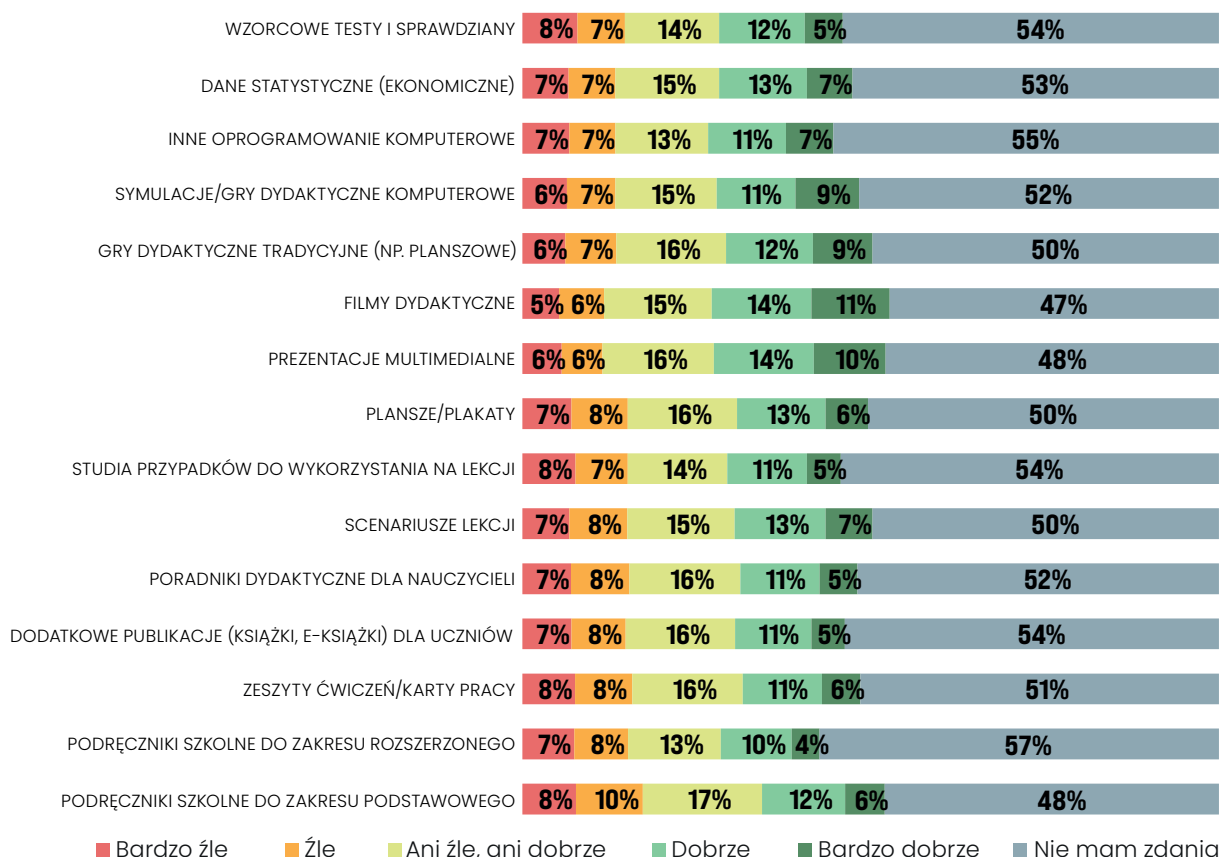
- *filmy dydaktyczne* – 25% respondentów oceniło je „dobrze” lub „bardzo dobrze”; filmy są szczególnie cenne za możliwość angażującego przedstawiania treści, co ułatwia zrozumienie i przyswajanie wiedzy przez uczniów w sposób atrakcyjny i wizualny,
- *prezentacje multimedialne* – 25% ocen pozytywnych; prezentacje wspierają dynamiczny i przejrzysty przekaz informacji, co czyni je popularnym narzędziem w nowoczesnym nauczaniu; mogą być łatwo dostosowane do różnorodnych tematów i poziomów nauczania,
- *gry dydaktyczne tradycyjne (np. planszowe)* – 21% ocen pozytywnych; gry angażują uczniów i wspierają proces nauczania w sposób interaktywny i przyjemny. Ich popularność może wynikać z możliwości łączenia nauki z zabawą,
- *symulacje/gry dydaktyczne komputerowe* – 20% ocen pozytywnych; symulacje komputerowe są postrzegane jako nowoczesne i wartościowe narzędzie, umożliwiające uczniom zdobywanie praktycznych umiejętności w realistycznym, ale bezpiecznym środowisku. Ich przydatność wzrasta w nauczaniu przedmiotów wymagających praktycznych zastosowań wiedzy, takich jak ekonomia.

Biorąc pod uwagę materiały dydaktyczne o najniższej przydatności według ocen respondentów, można stwierdzić, że są to w większości narzędzia tradycyjne (np. podręczniki, plansze, poradniki), które mogą nie spełniać wymagań współczesnego nauczania. Najniżej oceniane narzędzia to:

- *podręczniki szkolne do zakresu podstawowego* – 17% negatywnych ocen („źle” i „bardzo źle”); mimo że są to podstawowe materiały edukacyjne, ich przydatność została oceniona stosunkowo nisko, co może wynikać z ich ograniczonej aktualności lub braku dostosowania do potrzeb uczniów i nauczycieli w nowoczesnym procesie dydaktycznym,
- *zeszyty ćwiczeń/karty pracy* – 16% negatywnych ocen; choć są praktyczne, ich przydatność mogła zostać oceniona niżej z powodu braku odpowiedniej jakości, niewystarczającej dostępności lub konieczności ich dodatkowego dostosowania do indywidualnych potrzeb uczniów,
- *poradniki dydaktyczne dla nauczycieli* – 15% negatywnych ocen; wprawdzie mogą one wspierać nauczycieli, ale są postrzegane jako mało użyteczne lub niedostosowane do bieżących wyzwań dydaktycznych,
- *studia przypadków do wykorzystania na lekcji* – 15% negatywnych ocen; niska ocena przydatności może wynikać z trudności w dopasowaniu studiów przypadków do treści programowych,
- *plansze/plakaty* – 15% negatywnych ocen; mogą być postrzegane jako mniej atrakcyjne w porównaniu z nowoczesnymi narzędziami dydaktycznymi,
- *podręczniki szkolne do zakresu rozszerzonego* – 15% negatywnych ocen; chociaż są ważnym narzędziem dla zaawansowanych treści, ich niższa ocena może wynikać z ograniczonej dostępności, wąskiego zastosowania (tylko w wybranych klasach w szkole ponadpodstawowej) lub niewystarczającej aktualizacji treści.

Również w przypadku oceny przydatności narzędzi dydaktycznych w nauczaniu treści ekonomicznych zauważalny jest wysoki odsetek odpowiedzi „nie mam zdania”. Może to świadczyć o ograniczonym doświadczeniu nauczycieli w korzystaniu z tych materiałów lub ich niewystarczającej dostępności. Przyczyną może być również brak informacji o możliwości zastosowania tych narzędzi w procesie dydaktycznym oraz ich

RYSUNEK 32. JAK OCENIA PAN/I PRZYDATNOŚĆ NARZĘDZI I MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH DO NAUCZANIA TREŚCI EKONOMICZNYCH W RAMACH PROWADZONYCH PRZEDMIOTÓW?

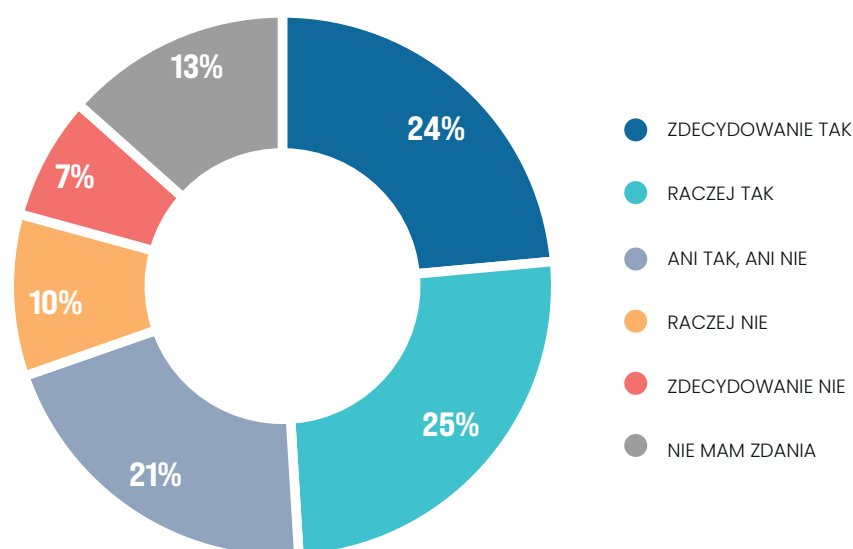
niedostateczne dostosowanie do potrzeb nauczycieli i wymagań programowych. Najwięcej neutralnych odpowiedzi dotyczyło (rys. 32):

- *podręczniki szkolne do zakresu rozszerzonego* – 57% odpowiedzi „nie mam zdania”; wysoki odsetek może wynikać z ograniczonego zastosowania tych podręczników, które są wykorzystywane głównie na wybranych przedmiotach, co ogranicza doświadczenie nauczycieli z tymi materiałami,
- *inne oprogramowanie komputerowe* – 55% odpowiedzi neutralnych; brak znajomości i doświadczenia w stosowaniu tego typu narzędzi może być związany z ograniczonym dostępem do technologii w szkołach oraz niewystarczającym wsparciem technicznym,
- *studia przypadków do wykorzystania na lekcji* – 54% odpowiedzi „nie mam zdania”; nauczyciele mogą rzadko korzystać z tej formy nauczania ze względu na brak gotowych, dopasowanych do programu studiów przypadków,
- *wzorcowe testy i sprawdziany* – 54% odpowiedzi neutralnych; może to wynikać z faktu, że nauczyciele często tworzą własne testy dostosowane do specyfiki klasy, co sprawia, że dostępne wzorcowe testy są mniej znane lub rzadziej wykorzystywane,
- *dotatkowe publikacje (książki, e-książki) dla uczniów* – 54% odpowiedzi neutralnych; taki wynik może sugerować, że publikacje te nie są szeroko promowane lub ich dostępność w szkołach jest ograniczona, co sprawia, że nauczyciele nie mają wystarczających informacji na ich temat.

W przypadku podręczników czy zeszytów ćwiczeń należy brać pod uwagę, że nauczyciele przedmiotów innych niż biznes i zarządzanie patrzą na nie z reguły przez pryzmat podręcznika do swojego przedmiotu, gdyż wykorzystanie innych podręczników z różnych względów jest ograniczone. Trudno sobie wyobrazić, aby w polskich warunkach była możliwość zakupu dodatkowego podręcznika do edukacji ekonomicznej w ramach np. lekcji języka obcego, języka polskiego czy dla celów zajęć pozalekcyjnych (w ramach dotacji MEN w szkole podstawowej jest to w praktyce niemożliwe, trudno też byłoby przekonać rodziców uczniów szkół ponadpodstawowych do poniesienia takiego dodatkowego wydatku). Stąd tak dużo neutralnych odpowiedzi („nie mam zdania”) czy niska ocena przydatności podręczników przedmiotowych (z różnych przedmiotów) do edukacji ekonomicznej. Wskazuje to na potrzebę zwiększenia dostępności szkół do podręczników edukacji ekonomicznej, z których mogliby korzystać bezpłatnie uczniowie.

Konieczna jest także lepsza promocja i informowanie nauczycieli o dostępnych materiałach dydaktycznych, zapewnienie szkoleń i wsparcia technicznego, a także zapewnienie szerokiego dostępu do materiałów dydak-

RYSUNEK 33. CZY PANI(A) SZKOŁA DYSPONUJE WYSTARCZAJĄCYM ZAPLECZEM KOMPUTEROWYM I MULTIMEDIAŁNYM, ABY WPROWADZAĆ TREŚCI EKONOMICZNE DO NAUCZANYCH PRZEDMIOTÓW Z WYKORZYSTANIEM NOWOCZESNYCH MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH?

tycznych w szkołach, zarówno w formie tradycyjnej, jak i cyfrowej. Realizacja tych działań pozwoli zwiększyć wykorzystanie materiałów dydaktycznych w procesie nauczania, podnosząc jakość edukacji i lepiej odpowiadając na potrzeby zarówno nauczycieli, jak i uczniów.

6.2. Ocena zaplecza komputerowego i multimedialnego szkół

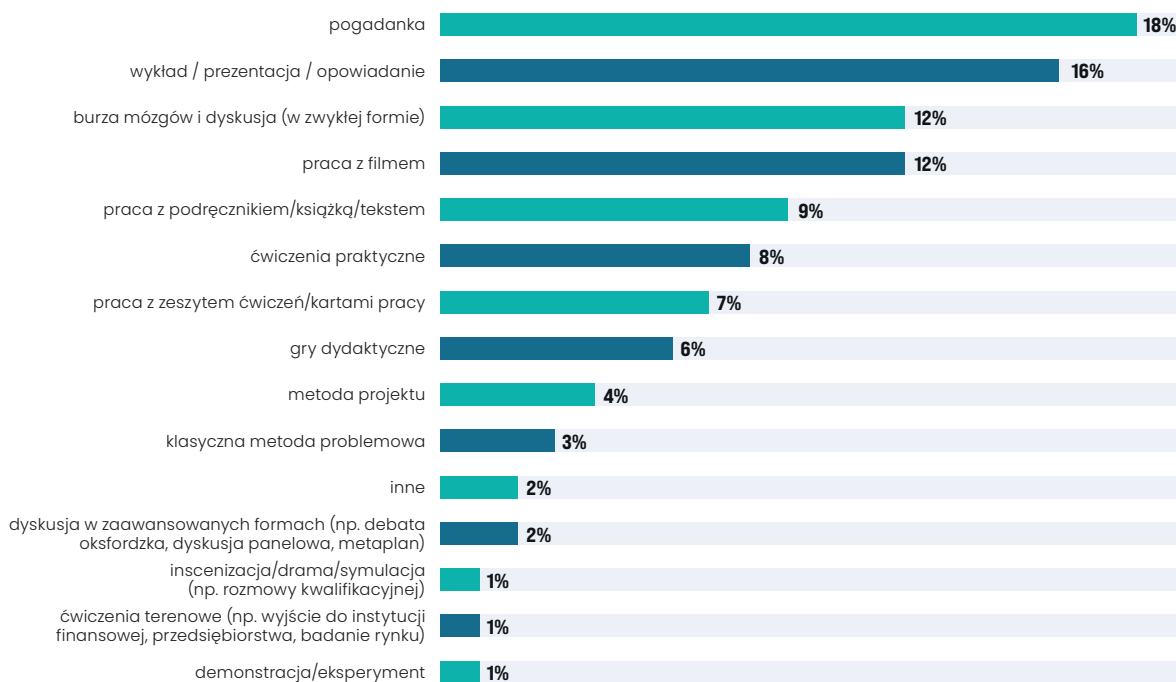
Niemal połowa respondentów pozytywnie ocenia dostępność **zaplecza komputerowego i multimedialnego szkół** – 24% wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, a 25% „raczej tak” (rys. 33). To sugeruje, że prawie połowa nauczycieli uważa, że szkoły dysponują odpowiednimi zasobami do wprowadzania treści ekonomicznych z wykorzystaniem nowoczesnych materiałów dydaktycznych. Jednocześnie 21% respondentów wybrało opcję „ani tak, ani nie”, co może wskazywać na umiarkowaną jakość lub ograniczony dostęp do sprzętu. 17% nauczycieli wyraziło negatywną opinię – 10% oceniło zaplecze jako „raczej nie”, a 7% jako „zdecydowanie nie”, co podkreśla potrzebę inwestycji w infrastrukturę technologiczną w tych placówkach. Dodatkowo, 13% nauczycieli nie miało zdania na ten temat, co może wynikać z braku doświadczenia w korzystaniu z dostępnego sprzętu lub niewiedzy o jego stanie.

Wyniki te wskazują, że choć większość szkół dysponuje potencjałem do wykorzystania technologii w edukacji, nadal istnieją wyzwania związane z zapewnieniem odpowiedniej jakości i dostępności sprzętu. Ich rozwiązanie jest kluczowe, aby szkoły mogły w pełni korzystać z możliwości, jakie oferują nowoczesne materiały dydaktyczne.

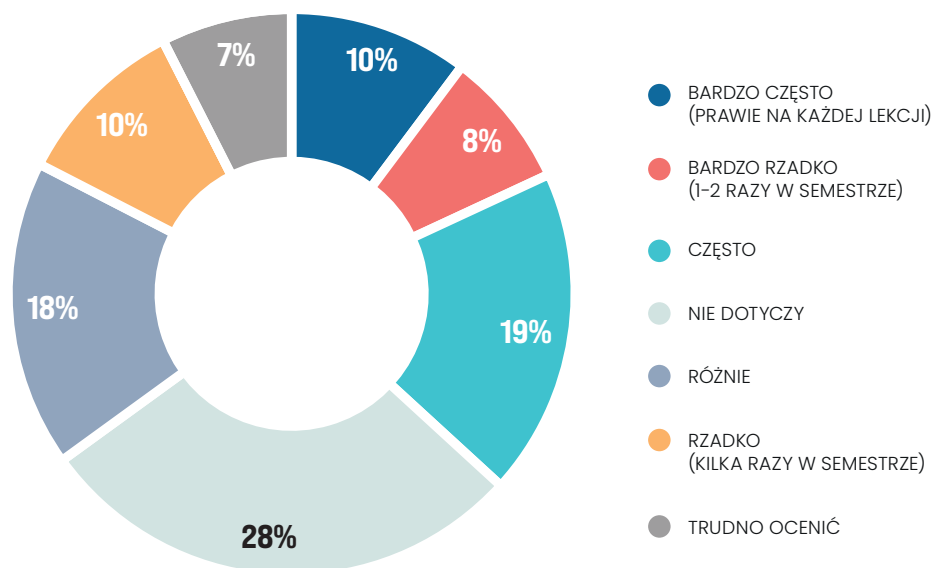
6.3. Metody kształcenia stosowane w realizacji treści ekonomicznych

Wyniki badania wskazują na wyraźną dominację tradycyjnych form nauczania wśród **metod kształcenia** stosowanych w realizacji treści ekonomicznych. Pogadanka (18%) oraz wykład, prezentacja lub opowiadanie (16%) są najczęściej wykorzystywanymi metodami, co sugeruje, że nauczyciele preferują sprawdzone, ale mniej angażujące podejścia (rys. 34). Jednocześnie metody bardziej interaktywne, takie jak praca z filmem oraz burza mózgów i dyskusje w zwykłej formie (po 12%), również są stosunkowo popularne, co świadczy o ich

RYSUNEK 34. JAKIE METODY KSZTAŁCENIA NAJCZĘŚCIEJ WYKORZYSTUJE PAN/I NA LEKCJACH W RAMACH REALIZACJI TREŚCI EKONOMICZNYCH?

RYSUNEK 35. W JAKIM STOPNIU WYKORZYSTUJE PANI/I NA LEKCJACH NOWOCZESNE, AKTYWIZUJĄCE UCZNIÓW METODY KSZTAŁCENIA (NP. GRY, SYMULACJE, ROZWIĄZYWANIE STUDIÓW PRZYPADKÓW) W RAMACH NAUCZANIA TREŚCI EKONOMICZNYCH?

potencjale w aktywizowaniu uczniów. Jednak metody takie jak gry dydaktyczne (6%), ćwiczenia praktyczne (8%), czy praca z zeszytami ćwiczeń (7%) są wykorzystywane znacznie rzadziej, co może wynikać z braku zasobów lub odpowiedniego przygotowania. Rzadko stosowane są metody bardziej zaawansowane, jak dyskusje w formach takich jak debaty oksfordzkie (2%), metoda projektu (4%) czy symulacje i inscenizacje (1%), co wskazuje na potrzebę większego wsparcia nauczycieli w ich wprowadzaniu do procesu dydaktycznego. Ćwiczenia terenowe (1%) również są również rzadko stosowane, mimo ich potencjalnej wartości w praktycznym nauczaniu.

Wyniki te podkreślają konieczność promowania różnorodności metod dydaktycznych, w tym nowoczesnych i interaktywnych form, które mogą zwiększyć zaangażowanie uczniów oraz poprawić efektywność nauczania treści ekonomicznych. Szkolenia dla nauczycieli, rozwój odpowiednich materiałów dydaktycznych oraz wsparcie organizacyjne mogą przyczynić się do szerszego wykorzystania bardziej innowacyjnych metod kształcenia.

Wyniki badania wskazują na zróżnicowaną częstotliwość wykorzystywania **nowoczesnych i aktywizujących metod kształcenia** w nauczaniu treści ekonomicznych. Prawie co trzeci nauczyciel (29%) deklaruje, że wykorzystuje takie metody często lub bardzo często, co świadczy o zaangażowaniu tej grupy w aktywizację uczniów za pomocą bardziej innowacyjnych technik, takich jak gry dydaktyczne, symulacje czy studia przypadków dydaktycznych (rys. 35). Jednakże 28% respondentów stwierdziło, że tego rodzaju metody ich nie dotyczą, co może wynikać z braku odpowiednich narzędzi, wiedzy lub potrzeby ich stosowania w praktyce. A 18% nauczycieli stosuje nowoczesne metody rzadko lub bardzo rzadko. Tyle samo respondentów oceniło swoje podejście jako różne, co sugeruje, że częstotliwość stosowania takich metod może zależeć od specyfiki tematu lub dostępnych zasobów.

Wyniki te podkreślają, że mimo istnienia grupy nauczycieli aktywnie korzystających z innowacyjnych metod, duża część wciąż ogranicza ich stosowanie. Wsparcie w postaci szkoleń, lepszy dostęp do materiałów dydaktycznych oraz promowanie korzyści wynikających z aktywizujących technik mogą przyczynić się do ich szerszego wykorzystania w procesie nauczania.

7

WYZWANIA I POTRZEBY EDUKACYJNE

Współczesne nauczanie treści ekonomicznych w szkołach napotyka szereg wyzwań, które wpływają na efektywność procesu dydaktycznego oraz zainteresowanie uczniów tą tematyką. Rozdział ten analizuje najczęściej występujące trudności, z którymi mierzą się nauczyciele, oraz identyfikuje potrzeby w zakresie wsparcia edukacyjnego, które mogłyby przyczynić się do poprawy jakości kształcenia ekonomicznego. Wyniki badań przedstawiają także propozycje zmian, które mogą wspomóc wdrażanie treści ekonomicznych do programów nauczania.

W badaniu uwzględniono trzy kluczowe obszary:

- trudności w nauczaniu treści ekonomicznych, wśród których najczęściej wskazywane były takie problemy, jak brak wystarczającej wiedzy merytorycznej i umiejętności praktycznych, ograniczony dostęp do odpowiednich materiałów dydaktycznych, niewystarczająca liczba godzin przeznaczonych na edukację ekonomiczną, a także niska motywacja uczniów do zgłębiania tej problematyki. Podkreślono również znaczenie dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej, która wymaga ciągłej aktualizacji wiedzy nauczycieli,
- formy wsparcia potrzebne nauczycielom, takie jak dostęp do nowoczesnych materiałów dydaktycznych, szkolenia i warsztaty (zarówno stacjonarne, jak i online), więcej godzin lekcyjnych na realizację treści ekonomicznych, a także możliwość współpracy z ekspertami i doradcami. Wyniki badań pokazują również zainteresowanie symulacjami, grami edukacyjnymi oraz programami edukacyjnymi skierowanymi zarówno do nauczycieli, jak i uczniów,
- propozycje ulepszeń w zakresie wdrażania treści ekonomicznych do szkół, które obejmują zapewnienie nauczycielom szkoleń z zakresu wiedzy merytorycznej, praktycznej oraz stosowania nowoczesnych metod dydaktycznych. Respondenci wskazali także na potrzebę współpracy z przedsiębiorcami, zwiększenie roli edukacji ekonomicznej w szkołach oraz organizowanie dodatkowych działań, takich jak konkursy czy kółka zainteresowań.

Rozdział ten podkreśla kluczowe bariery oraz potrzeby nauczycieli w zakresie edukacji ekonomicznej, wskazując jednocześnie na konkretne rozwiązania, które mogą przyczynić się do jej usprawnienia. Wyniki badań stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji, które mogą przyczynić się do podniesienia jakości edukacji ekonomicznej, lepszego wsparcia nauczycieli oraz bardziej efektywnego przygotowania uczniów do realiów współczesnego świata gospodarki.

7.1. Trudności w nauczaniu treści ekonomicznych

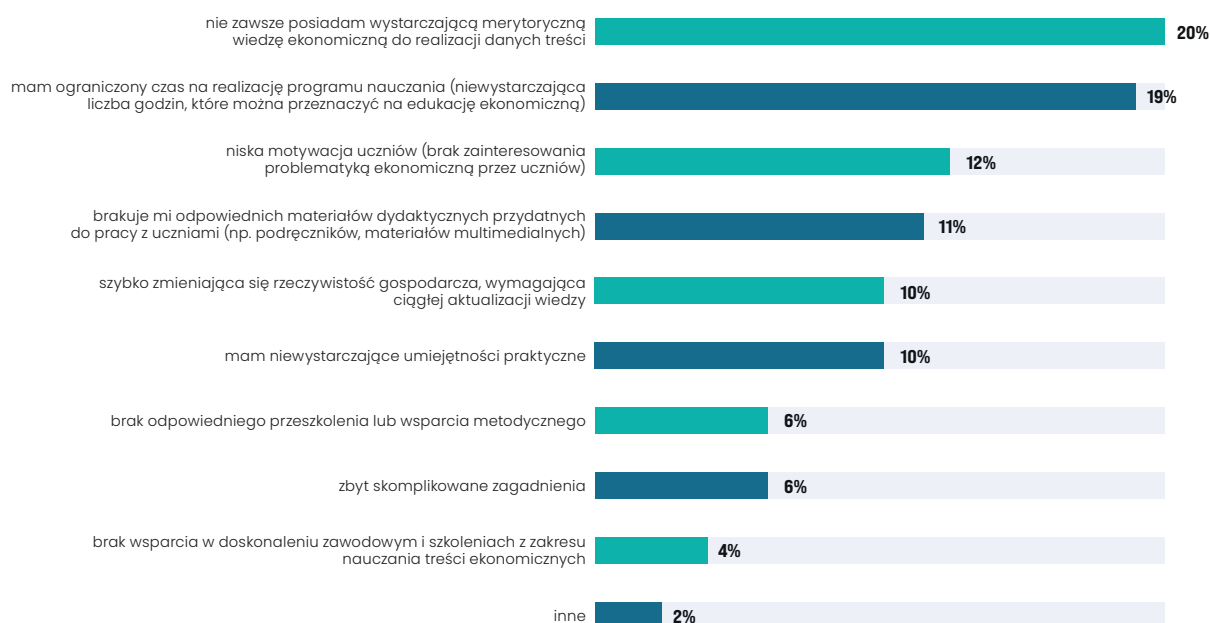
Wyniki badania pokazują, że nauczyciele napotykają na szereg **trudności w nauczaniu treści ekonomicznych** w ramach prowadzonych przedmiotów. Najczęściej wskazywanym problemem jest brak wystarczającego czasu na realizację programu nauczania (19%), co wynika z ograniczonej liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na edukację ekonomiczną (rys. 36). Kolejną istotną barierą jest niedostateczna merytoryczna wiedza ekonomiczna (20%), szczególnie w przypadku skomplikowanych tematów, które są trudne do przystępnego wyjaśnienia. Niska motywacja uczniów (12%) stanowi kolejne wyzwanie, które utrudnia angażowanie ich w tematykę ekonomiczną. Brak odpowiednich materiałów dydaktycznych (11%) oraz niewystarczające umiejętności praktyczne nauczycieli (10%) dodatkowo ograniczają możliwości efektywnego nauczania. Rzadziej wskazywane trudności, takie jak skomplikowane zagadnienia czy brak wsparcia metodycznego (po 6%), podkreślają potrzebę większego wsparcia nauczycieli w rozwijaniu ich kompetencji.

Dodatkowo, 10% nauczycieli zauważa problem związany z szybko zmieniającą się rzeczywistością gospodarczą, która wymaga ciągłej aktualizacji wiedzy. Wskazuje to na konieczność organizowania szkoleń i dostarczania aktualnych materiałów dydaktycznych, które pomogą nauczycielom nadążyć za dynamicznymi zmianami w gospodarce. Wyniki te podkreślają potrzebę kompleksowego wsparcia nauczycieli, zarówno w zakresie wiedzy merytorycznej, jak i dostępności narzędzi oraz czasu na realizację treści edukacyjnych.

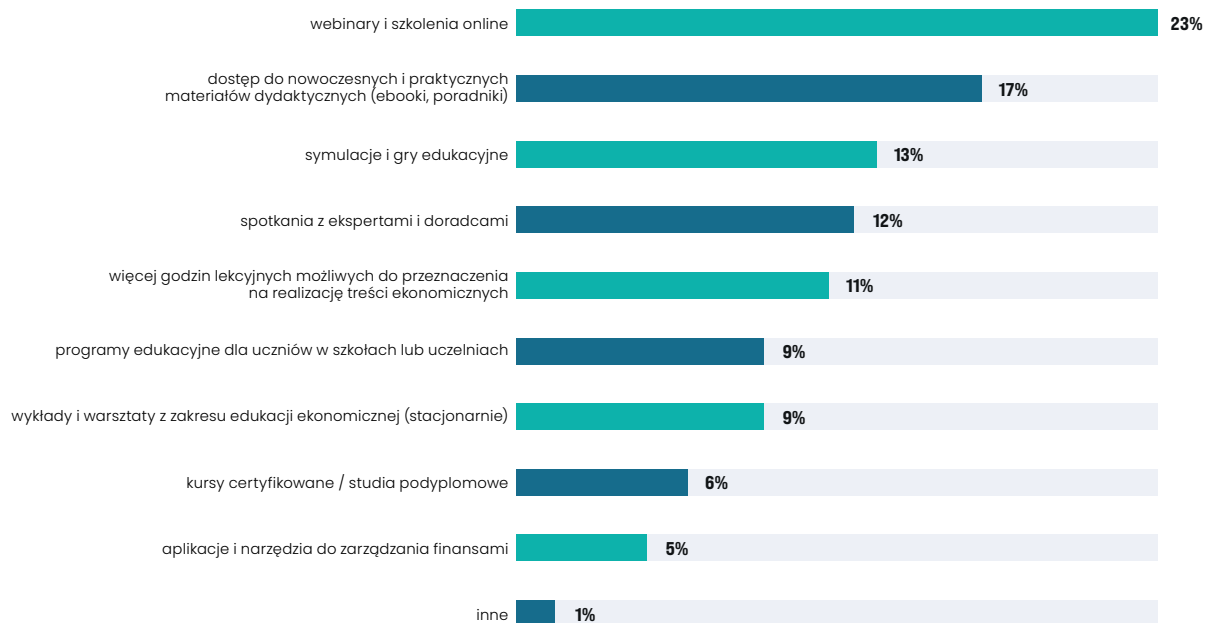
7.2. Formy wsparcia w kontekście edukacji ekonomicznej

Analizując oczekiwane **formy wsparcia w kontekście edukacji ekonomicznej**, wyniki badania wskazują na preferencje nauczycieli wobec nowoczesnych i elastycznych rozwiązań. Webinary i szkolenia online zostały wskazane przez największą grupę respondentów (23%) jako najbardziej pożądana forma wsparcia. Popularność tej metody podkreśla potrzebę dostępu do wiedzy w sposób wygodny i elastyczny, dostosowany do współczesnych realiów. Dostęp do nowoczesnych i praktycznych materiałów dydaktycznych (17%), takich jak ebooki i poradniki, również odgrywa istotną rolę, co wskazuje na zapotrzebowanie na narzędzia, które ułatwiają efektywne nauczanie treści ekonomicznych. Symulacje i gry edukacyjne (13%) oraz spotkania z ekspertami i doradcami (12%) są kolejnymi formami wsparcia, które nauczyciele uznają za wartościowe, co pokazuje, że interaktywne i praktyczne metody nauczania cieszą się rosnącym zainteresowaniem.

RYSUNEK 36. JAKIE NAPOTYKA PAN/I TRUDNOŚCI W NAUCZANIU TREŚCI EKONOMICZNYCH W RAMACH PROWADZONYCH PRZEDMIOTÓW?

RYSUNEK 37. JAKIE FORMY WSPARCIA BYŁYBY DLA PAN/I NAJCENNIJSZE W KONTEKŚCIE EDUKACJI EKONOMICZNEJ?

Mniej popularne formy wsparcia, takie jak kursy certyfikowane/studia podyplomowe (6%) czy aplikacje i narzędzia do zarządzania finansami (5%), wskazują na ograniczone zapotrzebowanie na bardziej czasochłonne lub specjalistyczne formy wsparcia. Więcej godzin lekcyjnych na realizację treści ekonomicznych (11%) zostało wskazane umiarkowanie często (rys. 37), co może świadczyć o potrzebie większej elastyczności w organizacji programu nauczania.

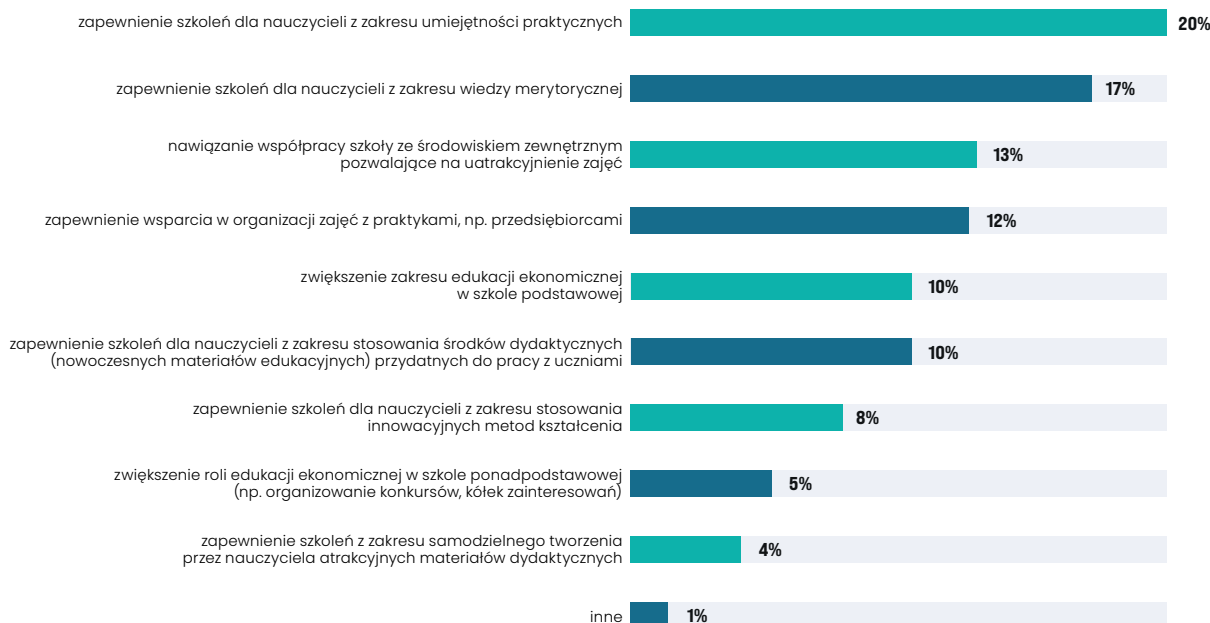
Wyniki te sugerują, że nauczyciele preferują formy wsparcia, które są praktyczne, łatwo dostępne i angażujące. Rozwój webinarów, dostarczanie nowoczesnych materiałów dydaktycznych oraz promowanie interaktywnych narzędzi, takich jak symulacje i gry edukacyjne, mogą znacząco wpłynąć na podniesienie jakości edukacji ekonomicznej w szkołach.

7.3. Propozycje ulepszeń w zakresie edukacji ekonomicznej

Aby skutecznie wspierać edukację ekonomiczną, respondenci wskazali kilka kluczowych **obszarów wymagających poprawy**. Najczęściej podkreślano potrzebę szkoleń dla nauczycieli, zwłaszcza w zakresie umiejętności praktycznych (20%) oraz wiedzy merytorycznej (17%) – rys. 38. Takie szkolenia mają pomóc nauczycielom w lepszym przygotowaniu do realizacji treści ekonomicznych, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Istotnym aspektem wspierania edukacji ekonomicznej jest również nawiązanie współpracy szkół ze środowiskiem zewnętrznym (13%) oraz organizacja zajęć z praktykami, np. przedsiębiorcami (12%). Działania te mogą zwiększyć atrakcyjność zajęć oraz pokazać uczniom rzeczywiste zastosowanie wiedzy ekonomicznej w codziennym życiu i zawodzie. Respondenci wskazali także na potrzebę dostępu do nowoczesnych materiałów dydaktycznych (10%) oraz wsparcia w stosowaniu innowacyjnych metod kształcenia (8%), takich jak symulacje, gry edukacyjne czy analiza studiów przypadków. Zwiększenie zakresu edukacji ekonomicznej w szkołach podstawowych (10%) oraz wprowadzenie dodatkowych działań w szkołach ponadpodstawowych (5%) również znalazło swoje miejsce w propozycjach, choć z mniejszym priorytetem. Dzięki takim działaniom edukacja ekonomiczna stanie się bardziej dostępna, praktyczna i dostosowana do potrzeb zarówno nauczycieli, jak i uczniów.

Wyniki te jasno wskazują, że nauczyciele potrzebują nie tylko wsparcia w rozwijaniu swoich kompetencji, ale także narzędzi i współpracy z praktykami, aby efektywnie realizować treści ekonomiczne i angażować uczniów w naukę.

RYSUNEK 38. W JAKI SPOŚÓB ULEPSZYŁ/A BY PAN/I WDRAŻANIE TREŚCI EKONOMICZNYCH DO SZKÓŁ?

7.4. Propozycje treści ekonomicznych do podstawy programowej nauczanego przedmiotu

W odpowiedziach na pytanie otwarte – *Jakie treści ekonomiczne Pana(i) zdaniem powinny się znaleźć w zapisach podstawy programowej nauczanego przedmiotu?* – nauczyciele wskazali zróżnicowane obszary, które ich zdaniem powinny być uwzględnione w programach nauczania.

Kluczowe wskazania dotyczące oczekiwanych treści ekonomicznych w podstawie programowej obejmują:

- *finanse osobiste i zarządzanie budżetem domowym* – to jeden z najczęściej wymienianych obszarów, podkreślający praktyczne podejście do edukacji ekonomicznej; nauczyciele dostrzegają potrzebę nauczania uczniów podstawowych umiejętności związanych z zarządzaniem finansami, które mają zastosowanie w codziennym życiu,
- *podstawy przedsiębiorczości i prowadzenie działalności gospodarczej* – wskazano potrzebę wprowadzenia treści dotyczących zakładania i prowadzenia własnej firmy, co odzwierciedla rosnące zainteresowanie uczniów przedsiębiorczością,
- *system podatkowy w praktyce* – edukacja na temat podatków, ich rodzajów oraz praktycznego zastosowania, została uznana za istotny element, który przygotowuje uczniów do życia w społeczeństwie i gospodarce,
- *rynek pracy i planowanie ścieżki zawodowej* – nauczyciele dostrzegają potrzebę wprowadzenia tematów związanych z wyborem kariery, umiejętnościami niezbędnymi na rynku pracy oraz planowaniem zawodowej przyszłości,
- *inwestycje i oszczędzanie* – ten obszar podkreśla znaczenie wprowadzania uczniów w tematykę zarządzania kapitałem, podstaw inwestowania i budowania świadomości finansowej,
- *podstawy ekonomii* – wielu nauczycieli wskazało na potrzebę przedstawienia uczniom podstawowych zasad funkcjonowania gospodarki, takich jak podaż, popyt czy podstawowe mechanizmy rynkowe,
- *współczesna ekonomia – problemy i wyzwania* – odpowiedzi te odzwierciedlają potrzebę poruszania aktualnych tematów, takich jak zmiany klimatyczne, globalizacja czy kryzysy gospodarcze.

Nauczyciele przede wszystkim wskazują na potrzebę nauczania praktycznych aspektów ekonomii, takich jak finanse osobiste, zarządzanie budżetem, podatki czy inwestycje. Tematy związane z rynkiem pracy oraz planowaniem kariery zawodowej są istotnym elementem, który powinien znaleźć się w podstawie programowej. Niektórzy respondenci podkreślają znaczenie włączenia treści ekonomicznych do różnych przedmiotów oraz nauczania w szerszym kontekście współczesnych problemów i wyzwań. Propozycje te wskazują na konieczność uaktualnienia i dostosowania programów nauczania do potrzeb współczesnych uczniów oraz dynamicznie zmieniających się realiów gospodarczych.

8

KLUCZOWE WNIOSKI I REKOMENDACJE

Najważniejsze wnioski z analizy wyników badania oraz proponowane rekomendacje:

EDUKACJA EKONOMICZNA W SZKOŁACH

WNIOSEK	REKOMENDACJA
Większość uczniów posiada jedynie podstawowe pojęcie o ekonomii, a poziom ich wiedzy jest zróżnicowany, co wskazuje na potrzebę podniesienia jakości edukacji ekonomicznej.	Wprowadzenie nowoczesnych narzędzi dydaktycznych, takich jak symulacje czy studia przypadków oraz organizacja szkoleń dla nauczycieli mogą przyczynić się do zwiększenia efektywności nauczania treści ekonomicznych.
Wyniki badania wskazują, że zainteresowanie uczniów tematyką ekonomiczną jest umiarkowane, z dużą grupą uczniów niezainteresowanych lub obojętnych wobec tej tematyki. Zaledwie 18% nauczycieli wskazuje, że uczniowie są zainteresowani teściami ekonomicznymi.	Aby zwiększyć zainteresowanie uczniów i podnieść ich zaangażowanie, konieczne jest wdrożenie nowoczesnych, efektywnych metod dydaktycznych, które lepiej odpowiadałyby na potrzeby współczesnych uczniów.
Treści ekonomiczne w podstawach programowych są obecne, ale ich jakość i zakres są niewystarczające, co wskazuje na potrzebę lepszego uwzględnienia tych treści, aby skuteczniej odpowiadały na potrzeby edukacyjne uczniów.	Należy opracować bardziej jednolite wytyczne dotyczące integracji treści ekonomicznych w programach nauczania, uwzględniające praktyczne przykłady i aktywizujące metody dydaktyczne, aby zwiększyć efektywność nauczania i zainteresowanie uczniów tematyką ekonomiczną.

WNIOSEK	REKOMENDACJA
<p>Zróżnicowane podejście nauczycieli do znaczenia treści ekonomicznych w nauczanych przedmiotach wskazuje na potrzebę ich większej integracji i promocji jako kluczowego elementu rozwijania praktycznych kompetencji uczniów, przydatnych zarówno w życiu codziennym, jak i przyszłej pracy zawodowej.</p>	<p>Należy opracować spójne standardy edukacyjne dotyczące zakresu i formy nauczania treści ekonomicznych, organizować specjalistyczne szkolenia i warsztaty dla nauczycieli oraz przygotować nowoczesne materiały edukacyjne, takie jak symulacje, gry i studia przypadków, które uczynią nauczanie treści ekonomicznych bardziej angażującym i efektywnym</p>
<p>Wyniki badania wskazują, że programy nauczania powinny priorytetowo uwzględniać rozwijanie wiedzy praktycznej, finansowej oraz kompetencji przedsiębiorczych uczniów, co przygotuje ich do świadomego zarządzania finansami, funkcjonowania na rynku pracy i podejmowania odpowiedzialnych decyzji ekonomicznych.</p>	<p>Należy ukierunkować programy nauczania na takie zagadnienia, jak zarządzanie finansami osobistymi, podstawowe mechanizmy gospodarcze oraz przedsiębiorczość, jednocześnie uwzględniając tematy związane z rynkiem pracy i planowaniem kariery zawodowej. Zaawansowane zagadnienia, takie jak inwestowanie i nowoczesne technologie, warto wprowadzać jako uzupełnienie dla uczniów wykazujących większe zainteresowanie tymi tematami.</p>

KOMPETENCJE NAUCZYCIELI W SZKOŁACH

WNIOSEK	REKOMENDACJA
<p>Badanie wskazuje na dużą rozbieżność w poziomie kompetencji nauczycieli w zakresie nauczania treści ekonomicznych, co podkreśla potrzebę wsparcia nauczycieli mniej pewnych swoich umiejętności, przy jednoczesnym wykorzystaniu wiedzy i doświadczenia tych, którzy oceniają swoje kompetencje pozytywnie.</p>	<p>Aby wyrównać poziom nauczania treści ekonomicznych, należy wprowadzić szkolenia, mentoring oraz gotowe materiały dydaktyczne i scenariusze lekcji, ze szczególnym uwzględnieniem praktycznych aspektów nauczania oraz integracji ekonomii z innymi przedmiotami.</p>
<p>Poziom przygotowania nauczycieli do wprowadzania treści wspierających edukację ekonomiczną jest zróżnicowany, co wskazuje na konieczność wsparcia w postaci szkoleń i dostępu do nowoczesnych narzędzi dydaktycznych, aby zwiększyć efektywność nauczania praktycznych aspektów ekonomii.</p>	<p>Należy opracować i wdrożyć specjalistyczne szkolenia oraz nowoczesne materiały dydaktyczne, które pomogą nauczycielom w skutecznym realizowaniu praktycznych treści ekonomicznych, podnosząc ich kompetencje i poprawiając jakość nauczania w tym zakresie.</p>
<p>Większość nauczycieli czuje się dobrze przygotowana do korzystania z narzędzi cyfrowych w nauczaniu treści ekonomicznych, jednak 37% respondentów, którzy ocenili swoje przygotowanie jako neutralne, negatywne lub mieli trudności z oceną swoich kompetencji, wskazuje na potrzebę działań wspierających w celu zwiększenia ich pewności i umiejętności.</p>	<p>Należy zorganizować szkolenia, mentoring oraz zapewnić dostęp do nowoczesnych zasobów cyfrowych, aby rozwijać kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii w edukacji ekonomicznej i podnosić jakość nauczania w polskich szkołach.</p>

WNIOSEK	REKOMENDACJA
Większość nauczycieli pozytywnie ocenia swoje przygotowanie do stosowania różnorodnych metod dydaktycznych i technik angażujących uczniów, jednak trudności z samooceną oraz niższe oceny wśród części respondentów wskazują na potrzebę dalszego doskonalenia kompetencji dydaktycznych.	Warto wprowadzić działania wspierające, takie jak szkolenia, warsztaty i mentoring, które pomogą nauczycielom rozwijać umiejętności dydaktyczne i zwiększyć skuteczność nauczania, co przyczyni się do poprawy jakości edukacji ekonomicznej.
Poziom przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć praktycznych, takich jak studia przypadków czy symulacje, jest zróżnicowany, a ponad połowa respondentów (54%) wskazuje na potrzebę doskonalenia swoich umiejętności w tym zakresie.	Należy zorganizować praktyczne szkolenia i warsztaty oraz zapewnić nauczycielom dostęp do odpowiednich narzędzi i materiałów dydaktycznych, które wesprą ich w realizacji zajęć praktycznych i podniosą efektywność nauczania treści ekonomicznych.
Ponad 40% nauczycieli pozytywnie ocenia swoje przygotowanie do wprowadzania treści ekonomicznych, jednak trudności z samooceną oraz negatywne oceny u znacznej części respondentów (41%) wskazują na potrzebę dalszego doskonalenia kompetencji w zakresie motywowania uczniów i rozwijania ich zainteresowania tematyką ekonomiczną.	Należy wdrożyć szkolenia, mentoring oraz zapewnić nauczycielom dostęp do nowoczesnych i angażujących materiałów dydaktycznych, aby wspierać ich w skutecznym realizowaniu treści ekonomicznych i podnoszeniu efektywności nauczania.
40% nauczycieli pozytywnie ocenia swoje zdolności do łączenia teorii z praktyką, jednak niemal połowa respondentów (48%) wykazuje neutralne lub negatywne podejście do swoich kompetencji, co wskazuje na potrzebę dalszego wsparcia w tym obszarze.	Należy organizować szkolenia, warsztaty oraz udostępniać gotowe materiały dydaktyczne, aby rozwijać umiejętności nauczycieli w zakresie stosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, co przyczyni się do wyrównania poziomu kompetencji i poprawy jakości nauczania ekonomii.
Prawie połowa nauczycieli (49%) pozytywnie ocenia swoje przygotowanie do dostosowywania metod i materiałów dydaktycznych do potrzeb uczniów o zróżnicowanych poziomach wiedzy i zainteresowaniach, jednak umiarkowana pewność (26%) oraz negatywne lub nieokreślone oceny (25%) wskazują na potrzebę dalszego rozwoju kompetencji w tym zakresie.	Należy organizować szkolenia, mentoring oraz udostępniać elastyczne materiały dydaktyczne, które umożliwią nauczycielom skuteczniejsze dostosowywanie nauczania do indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczniów, co przyczyni się do poprawy efektywności edukacji ekonomicznej.
Poziom wiedzy merytorycznej nauczycieli w zakresie ekonomii jest zróżnicowany – tylko 26% ocenia ją pozytywnie, podczas gdy większość deklaruje średni, niski poziom lub ma trudności z oceną, co wskazuje na konieczność podniesienia kompetencji w tym obszarze.	Należy zorganizować szkolenia, warsztaty oraz zapewnić dostęp do wysokiej jakości zasobów edukacyjnych, które umożliwią nauczycielom rozwój wiedzy merytorycznej i skuteczniejsze nauczanie treści ekonomicznych.

WNIOSEK	REKOMENDACJA
35% nauczycieli ocenia swoje umiejętności w zakresie wykorzystania treści ekonomicznych jako wysokie, jednak istotna grupa (65%) wykazuje neutralne, niskie lub nieokreślone podejście, co wskazuje na potrzebę rozwijania praktycznych kompetencji w tym obszarze.	Należy wspierać nauczycieli poprzez szkolenia, mentoring oraz udostępnienie nowoczesnych materiałów dydaktycznych, które umożliwią skuteczne integrowanie treści ekonomicznych z prowadzonymi zajęciami, zwiększając tym samym efektywność nauczania.

SPOSOBY PRZYGOTOWANIA SIĘ DO PROWADZENIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU TREŚCI EKONOMICZNYCH

WNIOSEK	REKOMENDACJA
Podręczniki i materiały dydaktyczne wciąż odgrywają istotną rolę w procesie przygotowywania zajęć, jednak zróżnicowany poziom korzystania z tych zasobów wskazuje na potrzebę ich dostosowania do specyficznych potrzeb edukacyjnych oraz wymagań współczesnej edukacji.	Należy zaktualizować i promować nowoczesne materiały dydaktyczne, które będą bardziej elastyczne i dostosowane do zmieniających się potrzeb nauczycieli i uczniów, jednocześnie wspierając nauczycieli w ich efektywnym wykorzystaniu poprzez szkolenia i warsztaty.
Choć aktualne źródła ekonomiczne, takie jak artykuły, raporty i dane statystyczne, są cennym narzędziem wzbogacania treści nauczania, wyniki badania wskazują, że nie są one powszechnie wykorzystywane przez nauczycieli, a ich znaczenie w procesie dydaktycznym jest często niedoceniane.	Należy ułatwić nauczycielom dostęp do aktualnych źródeł ekonomicznych oraz organizować szkolenia dotyczące ich praktycznego zastosowania, co może zwiększyć częstotliwość ich wykorzystywania i wzbogacić proces dydaktyczny o bieżące i praktyczne informacje.
Jedynie 25% nauczycieli regularnie opracowuje własne materiały dydaktyczne, podczas gdy większość korzysta z gotowych zasobów lub nie podejmuje takich działań.	Należy zorganizować szkolenia oraz udostępnić nauczycielom łatwe w użyciu narzędzia wspierające tworzenie materiałów dydaktycznych, aby zachęcić ich do większej aktywności w tym zakresie i umożliwić lepsze dostosowanie treści do potrzeb uczniów.
Korzystanie z platform e-learningowych i narzędzi cyfrowych w edukacji ekonomicznej pozostaje ograniczone – tylko 27% nauczycieli deklaruje częste ich wykorzystanie, podczas gdy znaczna część nauczycieli wykazuje niską aktywność lub brak zaangażowania w tym obszarze.	Należy intensyfikować promocję technologii cyfrowych w edukacji, organizować szkolenia z zakresu ich praktycznego zastosowania oraz zapewnić nauczycielom łatwy dostęp do nowoczesnych platform i narzędzi, aby zwiększyć efektywność i atrakcyjność procesu nauczania.
Udział nauczycieli w szkoleniach, kursach doskonalących, warsztatach i konferencjach jest ograniczony – tylko 21% respondentów deklaruje częste uczestnictwo, podczas gdy 26% korzysta z tych form rzadko lub wcale, co wskazuje na potrzebę większego zaangażowania w rozwój zawodowy.	Należy promować znaczenie doskonalenia zawodowego oraz organizować łatwo dostępne i atrakcyjne formy wsparcia, takie jak lokalne szkolenia czy konferencje online, które umożliwią nauczycielom rozwój kompetencji w sposób dostosowany do ich potrzeb i możliwości.

<p>Współpraca z innymi nauczycielami i ekspertami jako metoda przygotowania do zajęć jest rzadko wykorzystywana – jedynie 24% nauczycieli deklaruje częste zaangażowanie w tę formę, podczas gdy 30% uznaje ją za nieistotną w ich pracy.</p>	<p>Należy zorganizować platformy wymiany doświadczeń, warsztaty zespołowe oraz promować korzyści wynikające ze współpracy między nauczycielami i ekspertami, aby zachęcić do częstszego korzystania z tej formy przygotowania materiałów dydaktycznych i wzbogacenia procesu nauczania.</p>
<p>40% nauczycieli regularnie korzysta z przykładów z codziennego życia i lokalnych inicjatyw w procesie dydaktycznym, co podkreśla wartość tej metody w ułatwianiu uczniom zrozumienia treści ekonomicznych. Jednakże znaczna grupa respondentów (44%) rzadko lub wcale nie stosuje tej metody, co wskazuje na potrzebę zwiększenia wsparcia w tym zakresie.</p>	<p>Należy organizować warsztaty, współpracować z lokalnymi instytucjami oraz tworzyć dostępne bazy danych z przykładami, aby ułatwić nauczycielom identyfikację i wykorzystanie lokalnych przykładów w nauczaniu, co zwiększy efektywność tej metody i zaangażowanie uczniów.</p>
<p>Brak podejmowania specjalnych działań przygotowawczych i poleganie wyłącznie na własnej wiedzy i doświadczeniu nie jest powszechną praktyką wśród nauczycieli, jednak 18% respondentów często stosuje tę metodę, co może ograniczać aktualność i innowacyjność treści dydaktycznych.</p>	<p>Należy promować nowoczesne metody i materiały dydaktyczne, organizować szkolenia oraz zachęcać nauczycieli do korzystania z aktualnych źródeł, aby zwiększyć efektywność przygotowań i lepiej dostosować treści edukacyjne do potrzeb uczniów oraz wymagań współczesnej edukacji.</p>

ŚRODKI DYDAKTYCZNE I METODY KSZTAŁCENIA

WNIOSEK	REKOMENDACJA
<p>Dostępność i jakość materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych są zróżnicowane, a nauczyciele napotykają trudności w korzystaniu z bardziej zaawansowanych narzędzi, takich jak studia przypadków, symulacje czy specjalistyczne oprogramowanie. Wysoki odsetek odpowiedzi „nie mam zdania” wskazuje na ograniczoną świadomość nauczycieli na temat dostępnych zasobów oraz trudności w ich praktycznym zastosowaniu.</p>	<p>Należy poprawić dostępność i aktualność materiałów dydaktycznych poprzez ich zgodność z podstawą programową, organizację szkoleń dotyczących ich wykorzystania oraz stworzenie centralnych baz danych zawierających gotowe do użycia zasoby. Działania te mogą zwiększyć efektywność nauczania treści ekonomicznych oraz wspierać nauczycieli w ich codziennej pracy dydaktycznej.</p>
<p>Wyniki badania wskazują na rosnącą popularność nowoczesnych materiałów dydaktycznych (takich jak filmy dydaktyczne, prezentacje multimedialne czy gry dydaktyczne) w nauczaniu treści ekonomicznych, przy jednoczesnych wyzwaniach związanych z dostępnością i adaptacją tradycyjnych narzędzi (takich jak podręczniki czy zeszyty ćwiczeń) do współczesnych potrzeb edukacyjnych.</p>	<p>Należy zwiększyć dostępność nowoczesnych zasobów dydaktycznych oraz zapewnić nauczycielom szkolenia i wsparcie techniczne, aby efektywnie wykorzystywać różnorodne narzędzia w procesie nauczania.</p>
<p>Wyniki badania pokazują, że większość szkół posiada potencjał technologiczny do wprowadzania nowoczesnych materiałów dydaktycznych, jednak wciąż istnieją placówki z ograniczonym dostępem lub jakością zaplecza komputerowego i multimedialnego.</p>	<p>Należy zintensyfikować inwestycje w infrastrukturę technologiczną szkół oraz zapewnić nauczycielom szkolenia i wsparcie w zakresie efektywnego wykorzystania dostępnego sprzętu w procesie dydaktycznym.</p>

<p>Wyniki badania wskazują, że w nauczaniu treści ekonomicznych dominują tradycyjne metody dydaktyczne, takie jak pogadanka i wykład, podczas gdy bardziej interaktywne i innowacyjne formy, takie jak gry dydaktyczne, symulacje czy metoda projektu, są stosowane znacznie rzadziej.</p>	<p>Należy zintensyfikować działania wspierające nauczycieli poprzez organizację szkoleń, tworzenie nowoczesnych materiałów dydaktycznych oraz promowanie różnorodnych metod kształcenia, które zwiększą zaangażowanie uczniów i efektywność nauczania.</p>
<p>Wyniki badania wskazują, że choć prawie 1/3 nauczycieli regularnie korzysta z nowoczesnych i aktywizujących metod kształcenia, znaczna część ogranicza ich stosowanie lub nie wykorzystuje ich wcale, co może być związane z brakiem narzędzi, wiedzy lub potrzebą ich wdrażania.</p>	<p>Należy zintensyfikować wsparcie dla nauczycieli poprzez organizację szkoleń, zapewnienie lepszego dostępu do nowoczesnych materiałów dydaktycznych oraz promowanie korzyści wynikających z wykorzystania aktywizujących metod, aby zwiększyć ich częstotliwość i efektywność w nauczaniu treści ekonomicznych.</p>

WYZWANIA I POTRZEBY EDUKACYJNE

WNIOSEK	REKOMENDACJA
<p>Wyniki badania wskazują na istotne trudności, z jakimi zmagają się nauczyciele w nauczaniu treści ekonomicznych, w tym brak wystarczającego czasu na realizację programu, niedostateczną wiedzę merytoryczną oraz ograniczoną dostępność materiałów dydaktycznych, co łącznie utrudnia skuteczną realizację celów edukacyjnych.</p>	<p>Należy zapewnić nauczycielom kompleksowe wsparcie, obejmujące organizację szkoleń, rozwój zasobów dydaktycznych oraz zwiększenie liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na edukację ekonomiczną, aby umożliwić im skuteczniejsze nauczanie i lepsze dostosowanie do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej.</p>
<p>Wyniki badania pokazują, że nauczyciele preferują nowoczesne i elastyczne formy wsparcia w edukacji ekonomicznej, takie jak webinary, szkolenia online, nowoczesne materiały dydaktyczne oraz interaktywne narzędzia, które ułatwiają nauczanie i czynią je bardziej angażującym.</p>	<p>Należy rozwijać dostępność webinarów, symulacji i gier edukacyjnych, a także zapewnić nauczycielom nowoczesne, praktyczne materiały dydaktyczne, aby dostosować wsparcie do ich preferencji i zwiększyć efektywność nauczania treści ekonomicznych.</p>
<p>Nauczyciele wskazują na potrzebę szkoleń, współpracy z praktykami oraz dostępu do nowoczesnych materiałów dydaktycznych jako kluczowych obszarów wsparcia dla skutecznej edukacji ekonomicznej.</p>	<p>Należy zorganizować szkolenia rozwijające umiejętności praktyczne i wiedzę merytoryczną nauczycieli, promować współpracę szkół z przedsiębiorcami oraz dostarczyć nowoczesne narzędzia dydaktyczne, aby uczynić edukację ekonomiczną bardziej atrakcyjną i dostosowaną do potrzeb uczniów.</p>
<p>Nauczyciele postulują wprowadzenie praktycznych treści ekonomicznych, takich jak finanse osobiste, zarządzanie budżetem, podatki czy inwestycje, a także tematów związanych z rynkiem pracy i planowaniem kariery zawodowej, jako kluczowych elementów w podstawie programowej.</p>	<p>Podstawa programowa powinna zostać zaktualizowana i rozszerzona o praktyczne treści ekonomiczne oraz zagadnienia uwzględniające współczesne wyzwania gospodarcze, w celu lepszego przygotowania uczniów do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie.</p>

9

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. W jakim typie szkoły bądź typach szkół Pan/i pracuje?.....	8
Rysunek 2. W jakim makroregionie znajduje się Pana/i szkoła?.....	8
Rysunek 3. W jakim typie miejscowości znajduje się Pana/i szkoła jako główne miejsce pracy?.....	9
Rysunek 4. Jaki ma Pan/i stopień awansu zawodowego?	9
Rysunek 5. Jakich przedmiotów Pan/i naucza lub nauczał/a w ostatnich 3 latach (wg kategorii przedmiotów)?.....	10
Rysunek 6. Jakich przedmiotów Pan/i naucza lub nauczał/a w ostatnich 3 latach? (struktura przedmiotów kształcenia ogólnego z wyłączeniem kształcenia zintegrowanego).....	11
Rysunek 7. Ile ma Pan/i lat doświadczenia w nauczaniu?.....	11
Rysunek 8. Jak ogólnie ocenia Pan/i poziom wiedzy ekonomicznej swoich uczniów?.....	13
Rysunek 9. W jakim stopniu Pana/i uczniowie są zainteresowani tematyką ekonomiczną?.....	14
Rysunek 10. W jakim stopniu obecne podstawy programowe / programy nauczania prowadzonych przez Pana/ią przedmiotów uwzględniają tematykę edukacji ekonomicznej?.....	14
Rysunek 11. Jakie znaczenie przypisuje Pan/i treściom ekonomicznym w ramach prowadzonych zajęć?.....	15
Rysunek 12. Jakie zagadnienia ekonomiczne według Pana/i są najważniejsze do wprowadzenia lub pogłębienia w programach nauczania?.....	16

Rysunek 13. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych w zakresie wiedzy merytorycznej (ekonomicznej).....	19
Rysunek 14. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie praktycznego zastosowania wiedzy ekonomicznej?.....	19
Rysunek 15. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie umiejętności korzystania z narzędzi multimedialnych i zasobów cyfrowych?.....	20
Rysunek 16. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie stosowania różnych metod dydaktycznych i technik angażujących uczniów?.....	21
Rysunek 17. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie przygotowania do prowadzenia zajęć praktycznych?.....	21
Rysunek 18. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie motywowania uczniów oraz rozwój ich zainteresowania tematami ekonomicznymi?.....	22
Rysunek 19. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie zdolności do łączenia wiedzy teoretycznej z praktycznymi przykładami i realnymi sytuacjami gospodarczymi?.....	22
Rysunek 20. W jakim stopniu uważa się Pan/i przygotowany/a do wprowadzenia treści ekonomicznych, szczególnie w zakresie umiejętności dostosowania metod i materiałów dydaktycznych do uczniów o różnych poziomach wiedzy i zainteresowaniach?.....	23
Rysunek 21. Jak ocenia Pan/i swoją wiedzę merytoryczną w zakresie treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów?.....	24
Rysunek 22. Jak ocenia Pan/i swoje umiejętności związane z wiedzą ekonomiczną w ramach prowadzonych przedmiotów?.....	25
Rysunek 23. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie dostępnych podręczników i materiałów dydaktycznych?.....	26
Rysunek 24. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie aktualnych źródeł i analiz ekonomicznych?.....	27
Rysunek 25. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie opracowania własnych materiałów dydaktycznych?.....	27
Rysunek 26. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie wykorzystania platform e-learningowych i narzędzi cyfrowych?.....	28
Rysunek 27. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie uczestnictwa w szkoleniach, kursach doskonalących, warsztatach i konferencjach?.....	29
Rysunek 28. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie współpracy z innymi nauczycielami i ekspertami?.....	29
Rysunek 29. Jak często przygotowuje się Pan/i do prowadzenia zajęć z zakresu treści ekonomicznych na podstawie wykorzystania przykładów z codziennego życia i lokalnych inicjatyw?.....	30
Rysunek 30. Jak często nie podejmuje Pan/i specjalnych działań przygotowawczych, opierając się głównie na własnej wiedzy i doświadczeniu?.....	31

Rysunek 31. Jak ocenia Pan/i dostępność narzędzi i materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów?.....	34
Rysunek 32. Jak ocenia Pan/i przydatność narzędzi i materiałów dydaktycznych do nauczania treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów?.....	35
Rysunek 33. Czy Pani(a) szkoła dysponuje wystarczającym zapleczem komputerowym i multimedialnym, aby wprowadzać treści ekonomiczne do nauczanych przedmiotów z wykorzystaniem nowoczesnych materiałów dydaktycznych?.....	36
Rysunek 34. Jakie metody kształcenia najczęściej wykorzystuje Pan/i na lekcjach w ramach realizacji treści ekonomicznych?	37
Rysunek 35. W jakim stopniu wykorzystuje Pani/i na lekcjach nowoczesne, aktywizujące uczniów metody kształcenia (np. gry, symulacje, rozwiązywanie studiów przypadków) w ramach nauczania treści ekonomicznych?	38
Rysunek 36. Jakie napotyka Pan/i trudności w nauczaniu treści ekonomicznych w ramach prowadzonych przedmiotów?	40
Rysunek 37. Jakie formy wsparcia byłyby dla Pan/i najcenniejsze w kontekście edukacji ekonomicznej?.....	41
Rysunek 38. W jaki sposób ulepszył/a by Pan/i wdrażanie treści ekonomicznych do szkół?.....	42

RAPORT Z BADANIA

**EDUKACJA EKONOMICZNA
Z PERSPEKTYWY NAUCZYCIELI
RÓŻNYCH PRZEDMIOTÓW
W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH
I PONADPODSTAWOWYCH**

WARSZAWA, 2024 R.